

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Oddělení českého jazyka a literatury

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Odborný text v pedagogické praxi na druhém stupni základní školy

Vypracoval: Bc. Kateřina Hejtmánková

Vedoucí práce: PhDr. Martin Schacherl, Ph.D.

České Budějovice 2019

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu mé diplomové práce PhDr. Martinu Schacherlovi, Ph.D. za metodické vedení a velice cenné rady při vypracování diplomové práce. Také děkuji základním školám, které mi propůjčily svá ŠVP a zejména děkuji Základní škole v Borovanech za možnost vykonání praktické části této kvalifikační práce.

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě - v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích

Bc. Kateřina Hejtmánková

.....

ANOTACE

Diplomová práce s názvem „Odborný text v pedagogické praxi na druhém stupni základní školy“ se věnuje odbornému textu a výuce slohové a komunikační výchovy na druhém stupni základních škol. Teoretická část je zaměřena na vysvětlení terminologie, která je s odborným textem spojena, dále na strategickou dokumentaci. V praktické části se věnujeme učebnicovým řadám, zda je odborný text v jejich obsahu zahrnut a rozboru ŠVP základních škol zapojených do výzkumu. V neposlední řadě je diplomová práce zaměřena na průběh slohové výuky a rozborů konkrétních slohových prací.

ANNOTATION:

The thesis named „Experimental text in pedagogic practice at the second level of elementary school“ is focused on the experimental text and the stylistic education at the second level of elementary school. The theoretical part is focused on the terminology which is connected with the experimental text, also is focused on the strategic documentation. In the practical part we deal with the textbooks and analyzation of the strategic documentation. The research is also focused on the course of stylistic teaching and analysis of specific stylistic works.

1. ÚVOD	7
2. TEORETICKÁ ČÁST	8
2.1 Základní terminologie.....	8
2.2 Funkční styly	9
2.2.1 Odborný funkční styl	10
2.3 Odborný text.....	11
2.3.1 Slohové útvary odborného textu.....	12
2.3.2 Strategie a struktura psaní odborného textu	13
2.3.3 Vliv cizích jazyků	15
2.3.4 Rysy českého intelektuálního stylu.....	17
2.4 Schopnosti rozvíjené slohovou výchovou	19
2.5 Strategická dokumentace	20
2.5.1 Rámcový vzdělávací program	21
2.5.2 Školní vzdělávací program	25
3. PRAKTICKÁ ČÁST.....	26
3.1 Rozbor učebnic	26
3.2.1 Učebnice Fraus.....	27
4.2.1 Učebnice Nová škola (NNS.cz)	33
5.2.1 Učebnice SPN	38
3.2 Rozbory ŠVP.....	42
3.2.1 ŠVP ZŠ Horní Stropnice: „Hrej si, myšli, pracuj, poznávej, buď sám sebou, ale nemysli jen na sebe“	43
3.2.2 ŠVP ZŠ Borovany: „Škola pro život“	46
3.2.3 ŠVP ZŠ Rudolfovská: „Šalamoun“	48
3.2.4 ŠVP ZŠ J. Š. Baara: „Škola dětem – děti škole“	50
3.2.5 ŠVP ZŠ Nové Hrady: „Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání ZŠ Nové Hrady“	52

3.2.6	ŠVP ZŠ Trhové Sviny: „Naše šance“	54
3.3	Shrnutí ŠVP základních škol	55
3.4	Rozbor slohových prací	59
3.4.1	Charakteristika slohových prací	64
3.5	Shrnutí	70
4	ZÁVĚR	72
5	POUŽITÁ LITERATURA:	74
6	PŘÍLOHY	77

1. ÚVOD

Pokud se na odborný text zaměříme podrobněji, zjistíme, že se s ním setkáváme velice často. Jedná o články v učebnicích, příbalové letáky u léků, texty na informačních tabulích, přednášky nebo referáty zahrnuté do výuky. To je právě ten důvod, proč je důležité, aby s ním žáci základních škol uměli pracovat, jelikož se s ním budou setkávat a využívat jej po celý život.

Toto téma bylo zvoleno nejen díky zájmu o slohovou výchovu celkově, ale hlavně kvůli tomu, že nás zajímalo, jak žáci druhého stupně základních škol v dnešní moderní době, kdy je jejich komunikace založena spíše na psaní SMS zpráv, dokážou vytvořit souvislý písemný projev, který musí zahrnovat správná gramatická, kompoziční a jazyková pravidla. Také mě velice zajímal názor nejen žáků, ale i učitelů na slohové a komunikační vyučování.

Diplomová práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části se zaměříme na základní terminologii, definici odborného textu a to, jaké světové jazyky nejvíce ovlivňují odborné názvosloví. Praktická část se zabývá současným stavem slohového vyučování na druhých stupních základních škol. Práci zajímá nejen to, jakým způsobem je odborný text rozpracován v učebnicových řadách různých českých nakladatelství, zda je odborný text zařazen ve školním vzdělávacím programu a také jakým způsobem žáci dokážou odborný text napsat.

Cílem diplomové práce bude zjistit, jak probíhá výuka psaní odborného textu na druhém stupni základní školy. Zaměříme se také na to, jakým způsobem rozumí odborné terminologii a zda zvládají pravopis cizích jmen. Dále se věnujeme mezipředmětovým vztahům. Budeme se soustředit na to, zda žáci dokážou využít znalostí z jiných předmětů a aplikovat je ve svém slohovém projevu.

2. TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Základní terminologie

V této kapitole bude vysvětlena základní terminologie. Konkrétně se jedná o tyto termíny: **stylistika**, **styl** a **text**. Tyto termíny byly zvoleny na základě teoretické části, ve které s nimi již pracujeme.

Stylistika je obor jazykovědy, který se zabývá stylem. Její hlavní podstatou je způsob, jak se užívají, uspořádávají a organizují prostředky v celkovém textu. Hlavním předmětem stylistiky je nauka o slohu a způsob užívání jazykových prostředků v řeči. Obor stylistika se věnuje všem textům. To znamená, že stylistika zkoumá konkrétní texty, a to nejen umělecké, ve kterých se klade důraz na formu textu a jeho stavbu jazyka. Tradičně se stylistika hodnotí jako disciplína pomezí. To znamená, že má blízko k jiným vědním disciplínám, např. k literatuře (především k literární teorii). Z filologického pohledu se stylistika dělí na dvě větve: stylistika literární a stylistika jazykovědná. Literární stylistika se zabývá studiem textů krásné literatury, studuje celkovou výstavbu díla včetně motivů, syžetu, fabule, včetně typických vyjadřovacích prostředků.

*„Slovo **styl** znamená v nejobecnějším vymezení vnější jednotný ráz uměleckého díla, člověka, doby. Jazykový styl je způsob cílevědomého uspořádání (organizování) jazykových prostředků, který se uplatňuje při genezi textu.“* (Čechová, 1997, s. 9). V určitém textu (komunikátu) se projevuje jako princip organizace jednotek jazyka, z jehož části se vytváří celek, který vyhovuje komunikačnímu záměru autora. Styl vyjadřuje určité zpracování jazykového projevu a způsob organizace jazykových prostředků. Dle Čechové jazykový styl zahrnuje styly prostě sdělovací, odborné, administrativní, publicistické, řečnické a styl umělecké literatury.

Text představuje komplexně uspořádanou jednotku sdělování. To znamená uskupení slov, které dohromady vytvářejí určitou výpověď. Jindy se pod pojmem text rozumí struktura komunikátu. Každý text má určité vlastnosti. Jedná se o komplexnost textu, koherenci (spojitost), funkčnost, nebo li záměr,

organizovanost a zapojení do kontextu a komunikační situace. Dříve se pojem text používal spíše pro psaný projev. Dnes je tento termín používán, nejen pro písemný, ale i pro ústní (mluvený) projev. S ústním projevem se setkáme při různých přednáškách nebo diskuzích. Jedním z hlavních cílů textu je přenos určité informace (sdělení). Věda, která se zabývá právě texty (zejména staršími) se nazývá textová kritika, nebo litextologie.

2.2 Funkční styly

Jazyk se vždy vyvíjel a vyvíjí, proto se musel přizpůsobovat novým situacím a novým jevům ve vývoji společnosti. S novými situacemi plnil nové funkce a sloužil novým komunikačním potřebám. To vedlo, podle Čechové, k tzv. „stylovým proměnám jazykové komunikace“. Na každý styl působí mnoho faktorů. Výsledné uspořádání a výběr jazykových prostředků odpovídá určitému stylu a funkci.

První teorie funkčních stylů se začaly formovat ve 20. a 30. letech 20. století ve spojitosti se vznikem Pražského lingvistického kroužku. Základy funkčních stylů u nás položil svými vědeckými pracemi především Bohuslav Havránek. Jeho stěžejní prací ve spojitosti s funkčními styly je publikace s názvem „Úkoly spisovného jazyka a jeho kultura“ (1932) a později na tuto studii navázal svým dílem „K funkčnímu rozvrstvení spisovného jazyka“ (1942). Publikace vymezují základní funkce spisovného jazyka. Havránek rozlišuje funkce komunikativní, prakticky odbornou, teoreticky odbornou a estetickou. K těmto funkcím přiřazuje Havránek i příslušné funkční jazyky. Jedná se o komplex prostředků jazyka, které jsou ustáleny pro realizaci konkrétních funkcí.

Čechová, Krčmová a Minářová rozdělují v publikaci *Současná stylistika* funkční styly tímto způsobem:

- prostě sdělovací funkční styl (hovorový),
- odborný funkční styl,
- publicistický funkční styl,
- administrativní funkční styl,

- umělecký funkční styl,
- řečnický funkční styl.

Dále se dle Čechové můžeme setkat s esejistickým funkčním stylem, žurnalistickým nebo i učebním. Čechová také rozlišuje styly primární a sekundární. Jako styl primární považuje těchto sedm stylů, od kterých byly dále odvozeny styly sekundární (např. styl konverzační – oblast komunikace ve společnosti, oblast stylová a hovorová). V rámci primárního odborného stylu bylo odvozeno několik sekundárních stylů. Mezi ně patří zejména učební styl a styl esejistický. Tato diplomová práce se zaměřuje především na odborný funkční styl, proto se mu věnujeme podrobněji v následující kapitole.

2.2.1 Odborný funkční styl

Jedná se o styl odborných publikací, časopisů a učebnic. Odborný styl si klade jako hlavní cíl podat přesné, co nejvíce jasné a úplné informace z různých oborů lidské činnosti. Dalším cílem je poučit adresáta, čtenáře. Autor odborného textu potřebuje mít určité (odborné) znalosti v oboru, ve kterém svůj text píše.

Odborný text se dá diferencovat na styl praktický odborný (např. technologické návody) a texty naučné, které mají za úkol uvést čtenáře do příslušné vědní disciplíny (např. vysokoškolská skripta) a seznámit žáky středních škol se základy vědy (učebnice). Čechová rozděluje odborný text na **styl vědeckých (teoretických) textů**, který podává zcela nové informace a obrací se na příjemce, který je již odborníkem v dané problematice. Dále na **styl prakticky odborný**, který požaduje poučeného čtenáře. Poznatky, které přináší, nemusejí být přímo z hlediska oboru. Jsou založeny spíše na praktické činnosti. Čechová také uvádí **učební styl**. Ten zprostředkovává předání určité informace a následné ověření osvojení. **Styl populárně naučný** se obrací pouze k zájemci, který nemá velké vědomosti a znalosti z oboru. Z tohoto důvodu může být vyjadřování hovorovější. Posledním stylem je **esejistický styl**. Ten je

charakteristický pro kombinaci prvků stylu uměleckého a odborného. Je blízký publicistice.

Naopak Čmejrková dělí odborný funkční styl pouze na tři části. První z nich je **vědecký** nebo li **teoretický styl**, který zaznamenává výsledky vědeckého výzkumu. Druhou částí je **prakticky odborný styl**, který podává poznatky spjaté s praktickou činností v určitém oboru (např. ekonomický obor). Poslední, tedy třetí část, je **popularizační styl**. Tento styl má za úkol popularizovat vědecký styl a jeho poznání. Jedná se o formu beletristickou.

2.3 Odborný text

Odborný text má za úkol vysvětlovat a informovat o různých teoriích vědních oborů s odbornou veřejností. Právě proto je považován jako nástroj ke komunikaci ve vědeckých oborech. Autor přidává svůj vlastní pohled a poznatky vědeckého charakteru k již známým faktům, které byly publikovány. Tyto poznatky získává díky vlastnímu výzkumu. *„Odborné dílo je skutečností kontrolovatelné. Autor přesně rozlišuje objektivní skutečnost od svých osobních dojmů, rozlišuje dokázané zákonitosti od hypotéz, které teprve mají být dokázány. Nevytváří obraz skutečnosti jako umělec, nýbrž hledá a dokazuje i sděluje její zákonitosti.“* (Bečka, 1992, s. 32). Odborný text vychází z důkladné znalosti problematiky a rozšiřuje ji o nové informace. Základními vlastnostmi odborného textu jsou přesnost, jednoznačnost, zřetelnost a jasnost předávané informace.

Hlavním znakem odborného textu je, že je zcela neexpresivní. Subjektivita autora je zcela potlačena. Zachována je především spisovná forma jazyka, metafory a přirovnání se používají minimálně (jedná se o prostředky, které nezaručují přesnost vyjádření). Dále jsou také nežádoucí slova s citovým zabarvením (slova expresivní). V odborném textu se objevují i prostředky, které nejsou jazykové. Ty zahrnují různé vzorce, tabulky, značky, nebo grafy.

2.3.1 Slohové útvary odborného textu

Odborný text a jeho slohové útvary se zakládají na logických postupech, zejména na indukci. Právě indukce je zajímavější, než dedukce. Deduktivní postup volíme spíše v útvarech kratšího rozsahu. Indukce zahrnuje zejména analýzu, která podává konkrétní fakta. V rámci odborného stylu považujeme za nejdůležitější slohový postup výkladový a úvahový. Právě na základě výkladového slohového postupu můžeme vydělit tyto útvary: referát, přednáška, kritika, recenze, disertace, studie, článek, úvaha nebo esej. V rámci této diplomové práce se zaměříme pouze na úvahu, referát, recenzi a článek, které se vyučují na základních školách. Můžeme se však setkat i s uplatněním odborného popisu jako modifikace popisného postupu. V popularizujících pracích se uplatňuje vyprávěcí postup.

Čechová definuje **referát** jako informaci o výsledcích vědeckého bádání. Referát může být jak v psané, tak v mluvené podobě. Referát se nejčastěji definuje jako písemný text, ve kterém jeho autor krátce referuje o zadaném problému. Referát by měl být jasný a ne příliš dlouhý. Smyslem referátu je podat jasnou a stručnou zprávu o konkrétním zadaném tématu. Nejčastěji se referát uplatňuje na základních a středních školách. S referátem souvisí **koreferát**, což je kratší text, který je zaměřen pouze na jeden aspekt konkrétní problematiky. Tím se liší od referátu, který řeší i několik problematik najednou. Koreferát často navazuje na referát, nebo využívá informace zmíněné právě v referátu.

Recenze je písemný posudek, který hodnotí určitou věc. Jedná se buď o kritiku uměleckého, nebo vědeckého díla. Hodnocení může být jak kladné, tak i záporné. Autor recenze se nazývá recenzent.

Článek je útvar, který spadá do stylu populárně naučného. Je menšího rozsahu a vědecké poznatky podává ucelenou formou. Svým obsahem však může spadat jak do stylu odborného, tak i publicistického. Rozdíl mezi odborným a publicistickým článkem je ten, že odborný článek je kratší a stručně podává ucelené poznatky s ohledem na možnosti adresáta. Naopak publicistický článek je výsledkem subjektivity autora. Publicistický článek hledá souvislosti, následky a příčiny nebo zobecňuje nově podané informace. Z laického hlediska se za článek považuje jakýkoliv článek v novinách.

Pro diplomovou práci je důležitá odborná **úvaha**, jelikož je zmíněna v praktické části této práce. „*Úvaha je hybridním útvarem, autor v ní zaujímá subjektivní postoj k různým jevům, podstatou je nalezení nového úhlu pohledu.*“ (Čechová, 1997, s. 163). Úvaha je velice svébytný útvar. Z tohoto důvodu se vyděluje samostatný slohový postup – slohový postup úvahový. Úvaha v uměleckých textech je subjektivnější. Je to z důvodu, že nevyčerpává daný problém a nemusí dojít ani ke konkrétnímu řešení. Hlavním cílem je nastolit nebo naznačit myšlenkový postup.

2.3.2 Strategie a struktura psaní odborného textu

Při psaní odborného textu, je dle Čmejrkové (1999) potřeba:

- zvolit si téma,
- vypracovat předběžnou osnovu,
- mít stanoven termín dokončení,
- sepsat body práce (nejdůležitější poznatky),
- určit si cíl práce,
- najít vhodný materiál a zdroje (při hledání informací na internetu, je třeba posoudit jejich kvalitu).

I Čechová zmiňuje, že promyšlená kompozice je neopomenutelnou součástí pro psané odborné projevy. Čechová také uvádí fázi přípravnou, ve které se autor odborného projevu soustředí na shromažďování materiálů, záznamy z experimentu, pozorování. Patří sem i studium potřebné literatury a psaní poznámek.

Odborný text by měl být napsán podle dané struktury. Tato struktura zahrnuje části, jako jsou úvod, teoretická část, praktická část a závěr. Čechová odborný projev rozděluje na úvod, stať a závěr. V úvodu by dle Čechové mělo dojít k probuzení zájmu o danou problematiku. Úvod by měl mít obecnější charakter. Ve stati by měl čtenář nalézt řešení problematiky a v závěru by měly být výsledky výzkumu. Odborný text je také nutné opatřit seznamem použité literatury,

případně přílohami a seznamem použitých zkratk. Takový text by měl být také opatřen obsahem pro lepší orientaci (zpravidla se jedná o delší texty).

V dnešní době vnikají velmi různorodé typy odborných textů. Jsou to zejména texty monologické, dialogické, písemné, ústní i smíšené. Dříve se pod pojem odborný text zařazovaly vědecké články, vědecké výzkumy nebo různé rešerše. Dnes sem však zařazujeme i mluvené formy komunikace. Jedná se o semináře, diskuze, konference nebo vědecké projekty, které jsou stěžejními komponenty. Mezi odborné texty se také zařazují formulace grantových projektů, zprávy o průběžných nebo finálních výsledcích nebo i výsledky výzkumu, tzv. sekundární dokumenty (např. anotace, resumé). Ve vědeckém diskursu se stále zvyšuje podíl mluvených komunikátů, které narušují homogenní podstatu psaného vyjadřování.

Velmi důležitým a neopomenutelným prvkem odborného textu je kompozice. Ta se může lišit na základě toho, zda se text zaměřuje na řešení daného problému nebo pouze shrnuje poznatky. Autor si již při shromažďování potřebného materiálu musí strukturovat práci horizontálně, to znamená do kapitol, podkapitol, odstavců. Dále může využít např. systémy titulků a mezititulků, také mezigrafů. Autor vždy člení odborný text i vertikálně. Důvodem je rozdělení částí na podstatné a ty méně podstatné, používá poznámky, odkazy a různé druhy písma. Právě odlišný druh písma rozlišuje v textu podstatné a méně podstatné části. Pro lepší orientaci v textu může být uveden rejstřík, obsah, potřebné přílohy apod. Pokud autor zmiňuje práce jiných autorů, musí uvést příslušné bibliografické údaje, které stanovuje norma. Odborný text také využívá pomocných prostředků, jako jsou různá schémata, grafy, tabulky apod.

Odborný text je založen na jazyce spisovném. Z jazykových prostředků odborný text využívá spíše neutrální a knižní varianty. Můžeme se však setkat i s archaičností. V mluveném odborném projevu nalezneme i prvky hovorové. Odborný projev často užívá prvků mezinárodní terminologie a cizojazyčného vyjadřování. Většinou se jedná o substantiva a sdružená pojmenování. Přednost dostává přítomný čas a převahu mají slovesné tvary 3. osoby čísla jednotného, popřípadě tvar 1. osoby množného čísla. V odborném textu nalezneme vysokou frekvenci opakování slov. Nehledáme různá vyjádření ani synonyma, protože

v odborném textu se opakování slov nebráníme, jelikož bychom porušili jednoznačnost a přesnost výpovědi. V odborném textu také nalezneme profesionalismy a slangová pojmenování. Pracujeme s širší nabídkou spojek, s významem široce příčinných (např. jelikož, jestliže, li, protože, pokud, tudíž, a tedy). Výběr těchto spojek souvisí s perfektně propracovanou větnou stavbou. V rámci syntaxe se v odborném textu využívají spíše dlouhé věty a souvětí. To vede k tomu, že odborný text je pak považován za složitější. Důležitou roli hraje také interpunkce. Ta napomáhá orientaci v textu a zpřehledňuje zmíněné informace.

2.3.3 Vliv cizích jazyků

Cizí jazyky mají na vědecké texty v současnosti velký vliv. Jedná se o internacionalizaci a intelektualizaci slovní zásoby, což je to tendence odborného stylu. Jedná se buď o slova módní nebo slova, která v originálním znění vystihují daný výraz mnohem výstižněji. V důsledku zvětšujících se možností vědce komunikovat na úrovni mezinárodní a kontaktu se světovou vědou, jedle Čmejrkové jazyk ovlivňován cizími jazyky (zejména angličtina).

Odborné texty jsou vždy psané ve spisovném jazyce. Tato forma jazyka je určena pro veřejný styk a má reprezentativní a úřední funkci. To znamená, že je užíván při oficiálních a úředních příležitostech, v úředních dokumentech, v médiích (tištěných, mluvených i internetových). V odborném jazyce je terminologie velmi početná a rozrůzněná. Zahrnuje veškeré vědní disciplíny a technické obory. Naopak v uměleckém jazyce se slovní zásoba týká spíše citového a společenského života, v publicistickém jazyce je zahrnuta frazeologie hromadných sdělovacích prostředků.

Potřeba písemně a ústně komunikovat v cizích jazycích má na zvyklosti českého vědeckého vyjadřování velký vliv. Tato skutečnost ukazuje na to, že vědecký český jazyk (nejen terminologie, ale i kompozice a styl vyjadřování) je konfrontován s cizími jazyky. Důvodem je, že věda se neobjede bez studia zahraniční odborné literatury, ať už se jedná o překlad nebo originál. To vede k tomu, že cizojazyčné prvky pak automaticky přecházejí do česky psaných textů.

Improvizovaná vystoupení vědců v besedách, diskuzích nebo vědeckých společnostech také ovlivňuje to, že angličtina má velký vliv na česky psané texty. Může se stát, že český ekvivalent skutečně chybí nebo autor komunikátu český výraz zapomene, proto může dojít k výrazu: „*zaplnil mezeru = zaplnil gap*“. Nejedná se však pouze o přejímání módních slov. Ve většině případů se cizí výraz přejímá z důvodu usnadnění identifikace užitého termínu s jeho mezinárodně přijatou podobou. Pokud se přejímá celý textový vzorec, jde část o úsilí být v souladu se zvyklostmi a s národními normami. Dle Čechové je cílem také zapojení se do kontextu světové vědy.

2.3.3.1 Vliv angličtiny

Český jazyk byl díky geopolitickému rozdělení našeho státu po staletí spíše orientován a ovlivňován němčinou. Nejprve to však byla ruština. V rámci jazykového kontaktu s ruským jazykem vznikala slova přejatá, slovo tvorné, syntaktické nebo sémantické kalky. Takovým slovům, která mají původ v Rusku, říkáme rusismy. Již na konci 18. století se čeština dostává do přímého kontaktu s ruštinou (jedná se o práce Dobrovského a Puchmajera). Vliv ruštiny nalezneme i v Jungmannově slovníku, kde velmi ovlivnila slovní zásobu (např. průmysl, příroda, sloh). Dnes je však naše společnost, v rámci globalizace, provázána s celým světem a nejvíce jsme právě ovlivňovány angličtinou, jelikož anglický jazyk je považován za *lingva francu*. Podle Františka Daneše je český jazyk pod vlivem několika faktorů:

- specifická česká diglosie (spisovná a hovorová čeština),
- hlubší a detailnější funkční diferenciaci (vznik nových druhů textů – zejména odborných s rozdílnými požadavky),
- masivní vliv cizích jazyků (hlavně angličtina).

Pojem **anglicismy** označuje veškerá slova, která přechází z anglického jazyka a mají vliv na český jazyk. Akademický slovník definuje anglicismus jako jazykový prvek, který byl přejatý z angličtiny do jiného jazyka (ne pouze českého). Anglicismy mají velký vliv v komunikační oblasti, zejména v reklamě a obchodu,

v médiích a na internetu (počítače celkově). Angličtina u nás neproniká do všech stylistických vrstev jazyka, ale uplatňuje se především v rámci terminologie a slangu. Dále se pak dostává do běžné komunikace a hovorové češtiny. Některá slova se již jako anglicismy nepovažují, jelikož u nás zdomácněla. Jedná se o slova, která do českého jazyka přišla již před rokem 1989 a český mluvčí je již užívá jako slova domácího původu (např. *hamburger, interview, manager*).

Na základě článku z univerzitního magazínu Universitas „*Němčina z vědy mizí*“ se Ingeborg Fialová věnuje problematice vlivu angličtiny na vědecké konference, články a vše s vědou spojené. Ingeborg Fialová je profesorka věnující se německé literatuře a německé kultuře, která je od roku 2018 členkou Rakouské akademie věd. Ingeborg Fialová zmiňuje problematiku anglicismů a doufá v návrat k přejímání slov z němčiny. Fialová však neopomenula zmínit ani velmi špatný stav mluveného anglického jazyka. Kritizuje nejen slabou slovní zásobu, ale i způsob jednoduché komunikace. Hlavním mínusem vidí, že takto nízká úroveň angličtiny je i tak používána jako jediný přípustný jazyk vědy. V rozhovoru je také zmiňováno, že důvodem, proč se vrátit k němčině, je i fakt, že většina odborných publikací 19. a 20. století byly napsány v němčině (např. Palackého dějiny národa).

Proti anglicismům se bojuje například i ve Francii, kde francouzská vláda vyzvala k odstraňování anglicismů z projevů hromadných sdělovacích prostředků. Také zavedla tzv. „jazykový zákon“, který radikálně odstraňoval anglické výrazy z informačních a reklamních textů. Přejímání anglických výrazů dělá problém především pracovníkům, kteří se věnují přípravě názvoslovných norem. Ti mají za úkol nejen registrovat nový termín, ale jde i o jeho výklad a nalezení jeho místa v jazykové kultuře.

2.3.4 Rysy českého intelektuálního stylu

České vědecké texty mají svůj tradiční styl, který má dlouhou tradici. Po odborné stránce se textům začali věnovat již v pražském funkčním strukturalismu. Dle Čmejrkové se dá charakterizovat těmito třemi body: modalizovanost, autorská skromnost a kompoziční volnost.

Modalizovanost znamená určitou skromnost či zdrženlivost ve formulaci. Díky modalizovanosti autor vědeckého textu předjímá výtky oponenta nebo uznává neúplnost svého tvrzení a rezignuje na finální rozhodnutí nad svými názory a jejich přijetí veřejností. V modalizovanosti je patrná i motivace evropského pojetí vědeckého procesu jako spolupráce. Zahrnuje to výrazy, jako jsou: *snad, možná, asi, patrně se projevuje* apod.

Autorská skromnost se projevuje např. formulací titulků vědeckých textů. Čeští autoři užívají zejména substantivní fráze modifikované předložkami (hlavně předložky - o, k/ke). Oproti tomu anglické titulky mají většinou podobu substantivní fráze v nominativu. Použitím titulků autor naznačuje, že se jedná pouze o příspěvek k určité problematice. Čmejrková zmiňuje problematiku titulků v anglickém jazyce zejména na příkladu sborníku „Coherence and Grounding in Discourse“, ve kterém je publikováno 20 článků od různých autorů. Pouze dva články obsahují nadpis s předložkou -on (např. „On the role“). Pokud se podíváme na české texty, zjistíme, že převážně začínají právě předložkou -k. Čmejrková zmiňuje příklad českého sborníku „Slavica Pragensia IV“, ve kterém se nachází 65 českých příspěvků. Právě v tomto sborníku začíná jedna třetina (34 titulků) právě předložkou - k. Český způsob psaní titulků v zásadě odpovídá německým standardům, jedná se o užití předložek *über a z*. Dokonce má na český způsob titulkování vliv i ruské užití předložek (o/ob). Už v samotném titulkování se skrývá určitá skromnost. Velice často začínají titulky slovem „pokus“. Tato forma se považovala za noremní a čeští puristé ji označovali jako výraz skromnosti. Způsob, jak autor použije danou formulaci, čtenáři naznačí, jaký je autorův přístup k povaze vědecké práce.

Kompozice bývá v českém vědeckém textu poměrně volná. Takový jev se projeví zejména v porovnání s odbornými a vědeckými texty zahraničních autorů a uveřejňování textů v mezinárodních publikacích, které respektují určitá pravidla členění textu na kanonické části, které začínají abstraktem. Právě díky tomu jsou české texty méně přehledné. Čeští autoři převážně neužívají mezititulky a číslování textových částí. Dále se také zjišťuje, že český autor poskytuje čtenáři málo metatextových orientačních signálů, čtenář si tuto informaci musí z textu vydedukovat sám. Český vědecký text není primárně orientován na čtenáře.

Je zaměřen na obsah sdělení a jeho hlavní myšlenku, předmět sdělení. Autor podává logicky uspořádaný, formulovaný a úplný výklad jevu a klade si za úkol čtenáře poučit.

„Český vědecký a odborný styl se vymezuje na pozadí obecné stylistické teorie pěti funkčních stylů a vytyčují se jeho charakteristické rysy, které jej konstituují v protikladu k funkcím ostatních čtyř funkčních stylů.“ (Čmejrková, 1999, s. 31). Největší důraz je u odborného textu kladen na intelektualizační funkci, která je spojena s rozvojem lidského poznání. Intelektualizační funkce je zvýrazněna, protože odborný/ vědecký styl je považován za nejnáročnější ze všech, je to právě vzhledem k jeho přesnosti, určitosti a používané terminologii. Právě odborná terminologie je stěžejní pro pochopení celého vědeckého textu. Odborný nebo li vědecký text se vyznačuje sociálním, interakčním, komunikačním rozměrem, který je spojen s dalšími funkčními styly. Jedná se o styl běžně mluvený, jednací, administrativní, publicistický a umělecký.

2.4 Schopnosti rozvíjené slohovou výchovou

Předmět český jazyk a literatura je pojat komplexně. To znamená, že zahrnuje tři složky: jazykovou, literární a komunikační a slohovou výchovu, které by měly být v rozvrhu spravedlivě rozděleny (nejčastěji 2 hodiny mluvnice, 1 hodina literatury a 1 hodina slohu). Na základní škole se však většinou upřednostňují hodiny mluvnice. Naopak střední škola má výuku českého jazyka postavenou zejména na hodinách literatury. V rámci analýzy základních škol v praktické části jsme zjistili, že rozdělení předmětu český jazyk a literatura odpovídá již zmíněné časové dotaci.

Základním principem slohové výuky je komunikační zřetel, jelikož výuka slohu je založena na potřebě dorozumívat se. Slohová výchova má naučit žáka vyjadřovat se jasně a srozumitelně, a to v psaném i mluveném projevu. Slohová výchova by měla být co nejvíce praktická a využitelná v reálném životě. I přes to je výuka slohu v menší oblibě, jak u žáků, tak i u učitelů. To však není důvod, aby se z rozvrhu vynechal. V současné době lze slohovou výuku propojit s výukou

literární, jelikož mají mnoho společného s aktuální problematikou čtenářské gramotnosti.

Každý žák má vrozené předpoklady pro jazykové schopnosti. Slohové vyučování si klade za cíl tyto předpoklady zlepšit. Právě komunikační a slohová výchova zlepšuje žákovo souvislé vyjadřování v mluveném i psaném projevu. Lze tedy říci, že slohové vyučování má za následek osvojení stylizačních poznatků a činností. Dle Čechové lze rozlišit několik schopností, které rozvíjí právě slohové vyučování.

Jednou z nich je schopnost napodobovat způsob vyjadřování, který je založen na schopnosti nápodoby. K nápodobě dochází na základě vzpomínky, které dítě/ žák vyhodnotí jako podobnou. Díky nápodobě si dítě/ žák osvojí spisovnou i nespisovnou podobu jazyka a schopnost reagovat v dané komunikační situaci. Utvoření věty je další schopnost, která se rozvíjí na obou stupních základní školy. Od první třídy po devátou žáci zdokonalují svůj mluvený a psaný projev. K tomu jim napomáhá zejména slohová výchova, která má za úkol, aby žáci utvořili souvislou a smysluplnou větu, později myšlenku. Mezi další schopnosti patří schopnost členění textu, které je založeno na osnově. Členit text se žáci učí již na prvním stupni, kde jim v tom pomáhá sám učitel. Na druhém stupni by žáci měli být schopni sami vytvořit osnovu a následně správně rozčlenit text do odstavců. Jako další je zmiňována schopnost kompozice. Tato schopnost nebývá u žáků na počátku rozvinuta, a proto je nutné na ni pracovat. Jako další schopnosti jsou zmiňovány např. schopnost funkčnosti projevu, jazyková správnost, adresnost nebo schopnost, jak zjednodušit text tak, aby správně vyjádřil hlavní myšlenku textu.

2.5 Strategická dokumentace

Školský systém České republiky se řídí několika dokumenty. Jedná se hlavně o rámcový vzdělávací program, který se uvádí pod zkratkou RVP, a školní vzdělávací program se zkratkou ŠVP, který je strategickým dokumentem školy. Tyto dokumenty stanovují a formulují očekávanou úroveň vzdělání v určitých

etapách vzdělávání. Díky své funkci jsou nepostradatelnou součástí obsahu vzdělávání. Oba dokumenty jsou přístupné pro širokou veřejnost, jak pedagogickou, tak nepedagogickou, zejména na webových stránkách. RVP nalezneme na webových stránkách národního ústavu pro vzdělávání: <http://www.nuv.cz/> a ŠVP si každá škola zveřejní na svých webových stránkách.

2.5.1 Rámcový vzdělávací program

Rámcový vzdělávací program (dále jen RVP) stanovuje vzdělávání pro předškolní, základní, jazykové, umělecké a střední školní programy. Dále také vytyčuje konkrétní cíle, délku a povinný obsah vzdělávání, organizační uspořádání, profesní profil, zásady pro vznik vzdělávacích programů a podmínky pro ukončení vzdělávání. RVP se také zaměřuje na podmínky pro výuku žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a podmínky bezpečnosti a ochrany zdraví.

Rámcový vzdělávací program vychází z Bílé knihy, tedy národního programu pro vzdělávání. Bílá kniha vznikla v roce 2000 jako národní program, který stanovuje pravidla vzdělávání. Měla by odpovídat nejnovějším poznatkům, jako jsou vědní disciplíny a jejich praktické využití (např. pedagogika a psychologie). Vzdělávací proces musí být přiměřený k věku a rozvoji vzdělávaných. Na základě těchto hledisek jsou vzdělávací programy upravovány. To zprostředkovávají určitá ministerstva prostřednictvím odborníků vědy a praxe (zejména pedagogiky a psychologie). Rámcový vzdělávací program je pravidelně inovován na základě měnících se potřeb společnosti, zkušeností učitelů se školním vzdělávacím programem a podle měnících se zájmů a potřeb žáků. RVP zohledňuje potřeby každého žáka a uplatňuje individualizaci výuky podle potřeb a předpokladů žáků, vytváří širší nabídku volitelných předmětů, které mají za úkol rozvíjet zájmy a potřeby žáků, vytváří příznivé prostředí, jak sociální, tak emocionální, dbá na pracovní klima, které je založené na motivaci, spolupráci a aktivizujících metodách výuky. Dále se snaží o individuální hodnocení žáků a využití metod slovního hodnocení. Za důležité považuje RVP spolupráci školy se školskými

poradenskými zařízeními, zákonnými zástupci, případně dalších osob, které se starají o vzdělání žáka.

Pro diplomovou práci je stěžejní rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV), jelikož praktická část práce se zaměřuje na druhý stupeň základních škol. Základní vzdělávání je charakterizováno jako vzdělávání, které se realizuje v oboru vzdělání základních škol. Základní vzdělávání je spojeno s povinnou školní docházkou, která se řídí dle školského zákona a stanovuje devět let povinné školní docházky. Jedná se o jedinou část vzdělávání, která je povinná pro celou populaci žáků.

RVP ZV navazuje na předškolní vzdělávání a výchovu, která probíhá v rodině. Základní vzdělávání je rozděleno do dvou stupňů. Na prvním stupni je hlavním cílem usnadnit žákům přechod z předškolního vzdělávání do povinného a pravidelného vzdělávání. Vzdělávání by mělo žáky motivovat k dalšímu učení a k učební aktivitě. Druhý stupeň si klade za úkol naučit žáky samostatnosti. Žáci získávají takové vědomosti a návyky, které jim umožňují samostatné učení a vytvářejí si takové postoje a hodnoty, které vedou ke kultivovanému a rozhodnému chování. Druhý stupeň umožňuje využití náročnějších učebních metod a přenáší na žáky větší odpovědnost. Díky základnímu vzdělávání získávají žáci takové kvality osobnosti, které vedou k pokračování ve studiu, ke zdokonalení se ve vybrané profesi a ke vzdělávání se během celého života. Základní vzdělávání by mělo žákům poskytnout základ všeobecného vzdělání, které je orientováno na praktické jednání. V neposlední řadě také rozvíjet žákovo klíčové kompetence. RVP ZV má proto za úkol naplnit cíle, jako jsou např. osvojení si strategie učení, motivace, podněcovat žáky ke kreativitě a logickému myšlení, vedení žáků k všestranné a otevřené komunikaci, rozvíjet u žáků pozitivní city, vnímavost a pozitivní přístup klidem i přírodě, vést žáky k toleranci, rozvíjet vlastní schopnosti. Dle ministerstva školství je smyslem vzdělávání poskytnout žákům soubor klíčových kompetencí. Jedná se o souhrn vědomostí, dovedností, postojů, schopností a hodnot, které jsou důležité pro osobní rozvoj a uplatnění jedince ve společnosti. Se získáváním klíčových kompetencí se začíná již v předškolním vzdělávání a pokračují až do vstupu do pracovního života. Lze tedy říci, že se jedná o neukončený proces, který trvá po celý život.

RVP ZV zahrnuje tyto klíčové kompetence:

- kompetence k učení,
- kompetence k řešení problémů,
- kompetence komunikativní,
- kompetence sociální a personální,
- kompetence občanské,
- kompetence pracovní.

RVP stanovuje osnovy pro vyučovaný předmět český jazyk a literatura, který samotné RVP definuje jako stěžejní předmět českého vzdělávání, jelikož se jedná o jazyk mateřský. Díky němu žáci získávají vědomosti a poznatky, které jsou uplatnitelné v dalších učebních odvětvích. Rámcový vzdělávací program definuje cíl výuky českého jazyka a literatury a zmiňuje, že velmi důležitou složkou je motivace žáků naučit se jazyk, který je jejich mateřský a v podstatě už ho ovládají. Jako hlavní cíl výuky českého jazyka na základních školách se považuje praktické ovládnutí češtiny, která je zaměřena zejména na aktivní znalost jazyka a jeho praktické využití pro základní komunikační situace.

RVP vymezuje obsah vzdělávání, to znamená očekávané výstupy a učivo. RVP ZV stanovuje časovou dotaci pro každý vyučovaný předmět. Dle RVP je časové rozvržení vyučovacích hodin pro předmět český jazyk a literatura následující: První stupeň (první až pátá třída) má časovou dotaci minimálně třicet pět hodin českého jazyka za týden (hodiny zahrnují psaní a čtení). Pro druhý stupeň (šestá až devátá třída) je minimální časová dotace pro vyučování českého jazyka pouze patnáct hodin za týden. RVP ZV vychází z rámcového učebního programu (RUP), který udává, že na první stupeň připadá celkově 118 vyučovacích hodin a pro druhý stupeň základních škol 122 hodin. Předmět český jazyk a literatura je realizován ve všech ročnících základních škol (1. až 9. ročník). Komunikační/slohová výuka se zpravidla vyučuje v menších časových úsecích (většinou jedna hodina slohové výuky za týden).

Vzdělávací obsah oboru Český jazyk a literatura má komplexní charakter, ale ministerstvo školství ho dělí do tří složek. Jedná se o rozdělení na komunikační

(slohovou) výchovu, jazykovou výchovu a výchovu literární. Důraz se klade na nejužší propojení těchto tří složek, což má za následek vysoké nároky na pedagoga. Jazyková výchova zahrnuje složku jazykovou. Do této složky spadá gramatika, zvuková a pravopisná stránka, lexikologie a obecné výklady o jazyce. K jazykové výchově neodmyslitelně patří komunikační a slohová výchova. Komunikační (slohová výchova) má za cíl učit žáky vnímat a chápat různá jazyková sdělení, porozumění mluvenému i psanému textu, kultivovaný psaný i mluvený projev, kriticky posoudit obsah textu. Ve vyšších ročnících se žáci učí posoudit formální stránku textu a jeho výstavbu. Jazyková výchova vede žáky k osvojení spisovné podoby českého jazyka a jeho praktickému užití. Základním cílem je naučit žáky se srozumitelně vyjadřovat. Dále vede žáky k pochopení obecných intelektových dovedností, jako jsou např. porovnávání různých jevů, shod a odlišností, třídění jevů podle daných hledisek a dospívat k zobecnění. Literární výchova seznámí žáky prostřednictvím četby se základními literárními druhy, jejich specifickými znaky a uměleckými záměry autora. Postupně se rozvíjí žákovy čtenářské dovednosti a návyky. Jako doplňující vzdělávací obor do RVP ZV je dramatická výchova, která má za úkol rozvoj verbální i neverbální komunikace.

Komunikační (slohová) výchova se spíše realizuje až na druhém stupni základních škol. Učivo zahrnuje čtení, naslouchání, mluvený a písemný projev. Všechny tyto části by měly být praktické, věcné, kritické a prožitkové. To znamená, že žák čte pozorně, přiměřeně rychle a zná orientační prvky v textu, dokáže vyhledat informace v textu a na základě získaných informací dokáže text zanalyzovat. Co se týče naslouchání, dokáže žák soustředěně poslouchat a aktivně vyjádřit odpověď i mimojazykově. Žák si také zlepšuje svou techniku mluveného projevu a dokáže užít verbálních i neverbálních prostředků. Pro komunikační slohovou výchovu je nejdůležitější písemný projev, který by měl být ucelený, jazykově správný a měl by odpovídat zadání.

RVP ZV stanovuje učivo, které by žák měl zvládnout ve slohové výuce na určitém stupni ZŠ (první a druhý stupeň). První stupeň si klade za cíl, aby zvládl žák porozumět předloženému textu bez větších obtíží, napsat správné tvary písmen a číslic, měl by být schopen kontrolovat svůj písemný projev, také napsat stručné, jasné formální sdělení. Dále první stupeň požaduje, aby žák ovládal

spisovnou češtinu (umět rozlišit spisovná a nespisovná slova). Žák by měl zvládat psát správně po stránce obsahové a využít i formální jednoduché žánry. Žák sestaví osnovu vyprávění a podle ní vytvoří písemný nebo mluvený projev s dodržáním časové posloupnosti. Žák si při slohové výuce na prvním stupni osvojí žánry písemného projevu, jako jsou vypravování, adresa, blahopřání, pozdrav z prázdnin nebo výletu, omluvenka, dopis, vzkaz nebo inzerát.

Na druhé stupni se výuka soustředí na zvládnutí správného tvoření otázek, aby byl žák schopen ověřit pravdivost informací a faktů, rozlišit objektivní a subjektivní sdělení, uspořádat informace textu s ohledem na jeho obsah a účel, dodržet pravidla navazování vět či využití jazykových i gramatických poznatků k realizaci vlastního písemného projevu. Žáci druhého stupně jsou seznámeni s těmito žánry: žádost, strukturovaný životopis, popis, výklad, úvaha, charakteristika nebo pozvánka. S odborným textem se žáci podrobně setkávají až na druhém stupni základních škol.

2.5.2 Školní vzdělávací program

Školní vzdělávací program (ŠVP) je dokument, který si vytvářejí školy v České republice. Nejprve musí být schválen školskou radou. Za tento dokument je zodpovědný ředitel školy, který ho následně vydá a zpřístupní veřejnosti. Školy zveřejňují svůj vzdělávací program zejména na svých webových stránkách. ŠVP vychází z RVP, ale je upraveno na základě specifik dané školy a umožňuje učitelům určitou volnost ve výuce. To znamená, že učitelé nemají pevně (ze zákona) stanoveno, jaké téma mají vyučovat v určitou dobu. Na základě toho mohou učit kreativně, formovat své představy o výuce a časově rozvrhnout učivo dle svých potřeb. ŠVP by mělo obsahovat identifikační údaje, informace o ŠVP, charakteristiku školy, učební plány, učební osnovy a způsob hodnocení žáků. V dalších kapitolách se zaměřujeme na konkrétní ŠVP základních škol. Zejména na jejich charakteristiku a charakteristiku školy, a učební plány na druhém stupni.

3. PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část diplomové práce se zabývá rozbořem učebnicových řad pro předmět český jazyk (zejména Fraus, NNS.cz a SPN) a zkoumáním konkrétních ŠVP jednotlivých škol (ZŠ Borovany, Nové Hrady, Trhové Sviny, Baarova a Rudolfovská). Dále pokračujeme výzkumem, který je zaměřen na to, zda vůbec je odborný text vyučován na druhém stupni základních škol. Dále je praktická část zaměřena na konkrétní slohové práce žáků osmých tříd ze Základní školy v Borovanech.

3.1 Rozbor učebnic

V rámci praktické části této diplomové práce jsme se zaměřili na tři učebnicové řady: Fraus, NNS.cz a SPN, ve kterých jsme zkoumali, zda je odborný text vůbec na základních školách vyučován a pokud ano, tak jakým způsobem.

Učebnice jsou nepostradatelnou didaktickou pomůckou, která slouží jak učiteli, tak i žákovi. Jedná se o nedílnou součást vyučování na základních, středních i jiných školách. Na výběru učebnicových řad se podílí vedení školy nebo sám učitel. Dále také předmětové komise nebo učitelské organizace. Výběr učebnice především záleží na názoru učitele, vedení školy, názoru rodičů a finanční stránce školy. Základním měřítkem pro výběr učebnic je osnova a obsah učebnice. Žák s učebnicí pracuje po celý školní rok, proto by měla být přehledná, žák by v ní měl nacházet podstatné informace, měl by být motivován a veden k samostatnosti. Při výběru učebnice musíme brát ohled na věk žáka a jejich rozumovou úroveň. V České republice je hned několik vydavatelství, která učebnice vydávají. Jedná se například o Fraus, Nová škola, SPN, Fortuna nebo Alter. V rámci zkoumaných škol bylo zjištěno, že učebnice byly vybrány na základě domluvy mezi ředitelem školy a školskou radou. Základní škola v Borovanech si pro svou výuku vybrala učebnice řady Fraus, ZŠ Nové Hrady, ZŠ Horní Stropnice, ZŠ Rudolfovská a ZŠ Baarova mají pro výuku českého jazyka zvoleny učebnice SPN.

3.2.1 Učebnice Fraus

Nakladatelství Fraus bylo založeno v roce 1991 Jiřím Frausem. Dodnes je nakladatelství považováno za jedno z nejkvalitnějších nakladatelství pro učebnice v České republice. Nakladatelství Fraus je zaměřeno zejména na tisk učebnic a to ucelených řad tištěných i interaktivních učebnic a vzdělávacích materiálů pro základní školy, víceletá gymnázia, střední školy a také pro jazykové školy. Právě učebnice z Nakladatelství Fraus jsou využívány více než polovinou škol v České republice. Oblíbenost tohoto nakladatelství je daná zejména tím, že nabízené produkty jsou vytvořené podle potřeb uživatelů, tedy žáků, učitelů a škol. Z tohoto důvodu získalo Nakladatelství Fraus několik ocenění (např. zlatá medaile za učebnici Hudební výchovy pro 6. a 7. ročník a odpovídající ročníky víceletých gymnázií). Učebnice jsou vydávány v tištěné i v elektronické podobě a nabízejí mnohem širší využití ve výuce. Všechny učebnice jsou zpracované tak, aby odpovídaly Rámcovým vzdělávacím programům a měly doložku z MŠMT. Nakladatelství Fraus si je vědomé toho, že jedním z nepostradatelných doplňků k výuce jsou praktické příručky pro učitele, které jim usnadní přípravu na hodinu a výuku v hodině samotnou. Příručky nabízejí řadu rad, aktivit, nápadů, popíratelných materiálů a spoustu dalších informací. Jako další doplňky poskytuje Nakladatelství Fraus pracovní sešity, audio a video nahrávky nebo DVD, ve kterých se klade důraz na pečlivý výběr obrázkového materiálu. Fraus se soustředí zejména na práci s interaktivními tabulemi. Z tohoto důvodu se zaměřuje na interaktivní učebnice, které se na těchto tabulích dají dobře využít. Dále je také lze použít na osobních počítačích, noteboocích nebo tabletech žáků i učitelů. Interaktivní učebnice obsahují řadu zvukových nahrávek, videí, fotografií, které doplňují probíranou látku. Na obrázku číslo 1 vidíme, jak učebnice vydané nakladatelstvím Fraus vypadají.

Obrázek č. 1 (<https://ucebnice.fraus.cz/>):

Učebnice Nakladatelství Fraus poskytují žákům vždy vysvětlení dané problematiky, které žáci naleznou v oranžových rámečcích. Nové učivo je vždy prezentováno na konkrétním příkladu a následně vysvětleno, co to znamená. Pod oranžovými rámečky nalezneme spoustu cvičení, ve kterých si žáci mohou nově probranou látku procvičit a zopakovat. Vzor, jak učebnice pojímá učivo, nalezneme v příloze číslo 1.

Učebnice Český jazyk 6:

Fraus od roku 2012 aktualizoval učebnice českého jazyka a nazývá je učebnicemi nové generace. Učebnice je zaměřena hlavně na opakování a procvičování. Jejimi autoři jsou Zdena Krausová, Renata Tešová, Jitka Málková, Helena Chýlová

a Martin Prošek (pro všechny ročníky). Kromě učebnice vydání zahrnuje ještě pracovní sešit, příručku pro učitele a zvukové nahrávky. Obsahuje moderní texty, které jsou orientované na rozvíjení komunikační kompetence žáků. Učebnice pro šestý ročník obsahuje 144 stran, na kterých nalezneme rozdělení učiva do kapitol TVAROSLOVÍ, kam patří např. mluvnické kategorie a ohebné slovní druhy, jejich skloňování a tvoření. Další kapitola je SKLADBA, kde se žáci seznámí s větnými členy, větou jednoduchou a souvětím. Také v učebnici Fraus nalezneme kapitolu s názvem ZVUKOVÁ STRÁNKA JAZYKA, která je zaměřena na spisovnou podobu jazyka. Jazyková výchova je v učebnici ukončena kapitolami se souhrnnými cvičeními, ve kterých si žáci zopakují, co se v průběhu šestého ročníku naučili. Kapitola s názvem KOMUNIKACE A SLOH je zařazena až na konec učebnice. V šestém ročníku se ve slohové výuce žáci naučí vyplňovat jednoduché tiskopisy, jako je poštovní poukázka nebo podací lístek. Naučí se psát jednoduché komunikační žánry, zejména vzkaz, inzerát, objednávku, SMS zprávu nebo oznámení. V rámci korespondence se žáci dozvědí, jak psát úřední nebo osobní dopis a e-mail. V rámci popisu nalezneme podkapitoly jako např. popis budovy, místnosti, postavy nebo pracovního postupu. V neposlední řadě se učebnice věnuje vypravování. Jedná se o dějovou posloupnost při vypravování, osnovu, jazykové prostředky vhodné k vypravování a vypravování samotné (dokončení příběhu nebo vyprávění podle obrázku).

Pro tuto diplomovou práci je nejdůležitější podkapitola s názvem Výtah a výpisky. Učebnice definuje výtah jako záznam hlavní myšlenky odborného článku nebo celé knihy, který je formou uceleného a souvislého textu. To znamená, že je zapsaný v celých větách. Jedná se o stručný a věcný útvar, který má přehlednou a jednoduchou stavbu. Pokud vypisujeme doslovné znění, tzv. citát, musíme uvést zdroj a správně ho ocitovat. Výtah lze sestavit i z přečtené knihy a díky tomu vytváříme čtenářský deník. Způsob, jak Fraus pojal výuku výpisků, nalezneme v příloze 2.

Na rozdíl od výtahu, výpisky nezachycují větnou stavbu. To znamená, že nemusí být napsány formou souvislého textu. Výpisky by měly být stručné a přehledné a měly by sloužit k uchování důležitých informací. Pro jejich vypracování je třeba si pozorně přečíst potřebný text. Výpisky jsou

neopomenutelnou součástí každého studia, protože ulehčují orientaci v odborné literatuře. Výpisky píšeme dvojí formou. Jedná se o hesla nebo celé věty. Také je můžeme doplnit citátem. V učebnici Fraus Český jazyk nalezneme několik cvičení, které se soustředí na výpisky. Daným typem cvičení je např. přečtení si uvedeného článku a vytvoření výpisků (heslovitých nebo ve větách). V příloze číslo 3 nalezneme, jak učebnice Fraus pracuje s výpisky ve slohové výuce.

Učebnice Český jazyk 7:

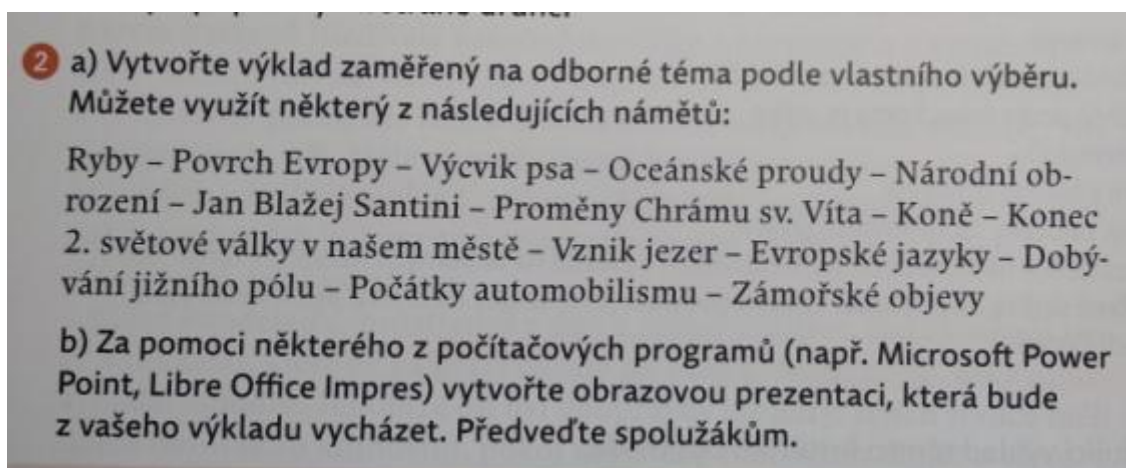
Učebnice českého jazyka Český jazyk 7 pro základní školy a víceletá gymnázia nové generace byla vydána v roce 2013 a obsahuje 142 stránek. Stejně jako u učebnice pro šestý ročník, vydání zahrnuje učebnici, pracovní sešit, příručku pro učitele a zvukové nahrávky. Opět je její struktura rozdělena do kapitol a podkapitol. Hlavním tématem je SKLADBA, do které řadíme druhy vět podle postoje mluvčího, základní větné členy a rozvíjející větné členy. Dále se žáci se seznámí s druhy vět vedlejších a soustředěno je i na PRAVOPIŠ. V kapitole KOMUNIKACE A SLOH je učební látka zaměřena na popis, zejména popis předmětu nebo popis pracovního postupu. Nezapomíná se ani na charakteristiku a líčení (líčení krajiny). Dále se žáci ve slohu věnují žádosti, životopisu a vypravování. Stejně jako v šesté třídě učebnice zmiňuje výtah. Cvičení, která výtah procvičují, jsou zejména založena na stejném principu. V učebnici je několik odborných textů, ze kterých mají žáci vytvořit výtah.

Učebnice Český jazyk 8:

Učebnice pro osmý ročník byla vydána v roce 2014. Stejně jako předchozí ročníky k ní patří pracovní sešit, příručka pro učitele a zvukové nahrávky. Na základě učebnice Fraus se žáci osmých ročníků zabývají na 143 stránkách zejména OPAKOVÁNÍM a TVAROSLOVÍM (skloňování obecných jmen přejatých a cizích vlastních jmen). Ve SKLADBĚ si žáci nejprve zopakují, co se naučili v předešlých ročnících a nově se seznámí s významovými poměry ve větách. Dále se věnují jazykovým rozborům. V neposlední řadě učebnice obsahuje několik stránek, které jsou věnovány souhrnným cvičením. Co se týče SLOHU A KOMUNIKACI je osmý ročník pro tuto diplomovou práci nejdůležitější. V osmém ročníku se žáci setkávají s odborným textem a jeho tvorbou (příloha číslo 4). Učebnice nejprve vysvětluje

(v oranžových rámečcích), co to odborný text je a kde se s ním setkáváme. Zmiňuje také funkční odborný styl a slohové postupy, které se v rámci odborného textu, využívají nejčastěji (slohový postup výkladový a slohový postup popisný). V učebnici je tedy zmíněno, že nejdůležitější slohový útvar je výklad a může mít mluvenou i psanou podobu. Jelikož žáci už základní znalosti o výkladu mají z předchozích ročníků, jsou schopni ho napsat sami a posoudit, zda dodrželi základní pravidla. Cvičení, která jsou v učebnici zmíněna, se snaží žáky navést ke správnému tvoření odborného textu (příklad cvičení: obrázek číslo 2). Slohová a komunikační výchova v osmém ročníku se dále zaměřuje na charakteristiku literární postavy, líčení a úvahu.

Obr. číslo 2:

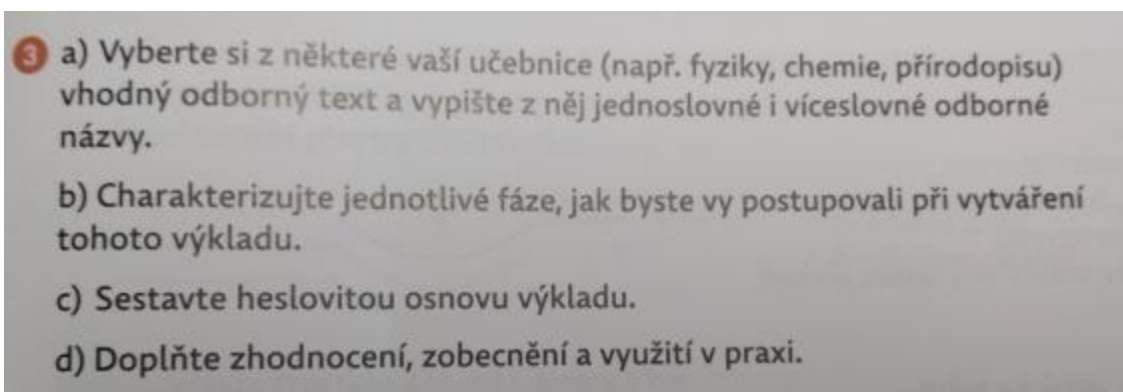

Učebnice Český jazyk 9:

Učebnice pro devátý ročník byla vytvořena roku 2015 a obsahuje 151 stránek, na kterých nalezneme kapitoly OPAKOVÁNÍ (převážně učiva z osmého ročníku), NAUKA O TVOŘENÍ SLOV (tato kapitola je zaměřena na vývojové tendence ve slovní zásobě a tvoření nových slov). Dále v učebnici pro devátý ročník nalezneme kapitolu TVAROSLOVÍ, kde si žáci zopakují slovní druhy, jejich mluvnické kategorie, skloňování a mluvnické významy. V kapitole SKLADBA je výuka zaměřena na věty podle postoje mluvčího, věty jednočlenné, dvojčlenné a větné ekvivalenty, mluvnický zápor, druhy vedlejších vět nebo přímou a nepřímou řeč. V kapitole PRAVOPIS se žáci naučí psaní vlastních jmen a zopakují pravidla pravopisu, která se naučili v předchozích ročnících. KOMUNIKACE A SLOH

je zaměřena na popis, zejména popis pracovního postupu nebo popis uměleckého díla, charakteristiku, úvahu, proslov, fejeton nebo vypravování. Co se týče odborného textu, žáci se s ním setkají v podkapitole o výkladu. Podkapitola nejdříve výklad zopakuje, jelikož žáci ho již znají z předešlých ročníků. Zmíněna je zde také osnova a jazykové prostředky, kterými se výklad vyznačuje (příloha číslo 5). Dále následuje cvičení, ve kterém nalezneme odborný text: „Zachraňte nosorožce“, na který navazují úkoly. Úkoly jsou zaměřené na vyjádření hlavní myšlenky, zhodnocení výběru jazykových prostředků nebo vytvoření vlastního výkladu na zadaný text. Dále v učebnici nalezneme cvičení, které navádí žáky k tomu, aby v některé učebnici našli odborný text a následně s ním pracovali.

Obr. číslo 3:

-
- a) Vyberte si z některé vaší učebnice (např. fyziky, chemie, přírodopisu) vhodný odborný text a vypište z něj jednoslovné i víceslovné odborné názvy.
 - b) Charakterizujte jednotlivé fáze, jak byste vy postupovali při vytváření tohoto výkladu.
 - c) Sestavte heslovitou osnovu výkladu.
 - d) Doplněte zhodnocení, zobecnění a využití v praxi.

Velkým mínusem pro základní školy je, že učebnice Fraus jsou spíše určeny pro víceletá gymnázia. Důvodem je vysvětlení konkrétní problematiky, která je již v zmíněných oranžových rámečcích. Problematika je vysvětlena spíše okrajově, pouze ve zkrácené podobě. Pokud učitel pracuje s učebnicemi Fraus, musí dbát na to, že žákům musí látku sám více objasnit a připravit si výukový materiál, který probíranou látku více přiblíží. Naopak je to s kapitolou sloh a komunikace. Sloh je v učebnici Fraus velice dobře vysvětlen a ukázán na konkrétních případech. Odbornému textu se učebnice Fraus věnuje v každém ročníku. Odborný text je v učebnici kvalitně zpracován (nejlépe v učebnice Český jazyk 8). Slohové útvary jsou v učebnici dobře popsány a vysvětlené, proto by žákům nemělo dělat problém je pochopit.

4.2.1 Učebnice Nová škola (NNS.cz)

Nakladatelství Nová škola bylo založeno roku 1997 a vydává učebnice a pracovní sešity pro základní školy. Hlavním cílem nakladatelství je vybavit žáky teoretickými poznatky, ale také prostřednictvím výukových materiálů v nich podnítit tvořivé myšlení, logické uvažování a schopnost vyřešit problémy vyplývající ze života. V současné době poskytuje Nová škola několik stovek učebnic a pracovních sešitů pro žáky základních škol (od prvního po devátý ročník) a víceletých gymnázií. Každoročně vydává nakladatelství Nová škola aktualizovaný katalog, který si může objednat každá základní škola nebo víceleté gymnázium. V katalogu nalezneme učebnice, které nakladatelství poskytuje. Učebnice, které vydává nakladatelství Nová škola, podporují schopnost učit se, dovednost řešit problém a umět pozorovat, komunikovat a vyvodit závěr. Nakladatelství Nová škola průběžně rozšiřuje nabídku učebnic, ale i aktualizuje již vydané tituly. Součástí nakladatelství je i vydávání multimediálních interaktivních učebnic, které učitel využije zejména při práci s interaktivní tabulí. Tento druh výuky je v dnešní době velice populární. Nakladatelství Nová škola poskytuje kromě učebnic i několik pomůcek, které ulehčují žákům učení. Jedná se o pomůcky, které napomáhají zvládnout určitou problematiku učiva. Mezi nejoblíbenější pomůcky patří kostky s písmenky, které využijí nejvíce učitelé prvních ročníků při výuce psaní a čtení. Nakladatelství Nová škola poskytuje ucelenou řadu učebnic Českého jazyka. Zahrnuje to učebnice Českého jazyka pro druhý stupeň (6-9) a pracovní sešity s názvem Opakujeme češtinu pro jednotlivé ročníky, dále také doplňkové pracovní sešity, např. Zvládáš českou mluvnici? nebo Procvičujeme psaní velkých písmen.

Učebnice mají jasně danou strukturu. Nejprve je učivo rozčleněno na jazykovou výchovu a teprve na konci učebnici nalezneme komunikační a slohovou výchovu. V kapitolách nalezneme různé symboly, které pomáhají při orientaci a vyznačují, o jaký druh cvičení se jedná (např. dva panáčky- skupinová práce). Dále nás zaujme barevné rozlišení. Modře jsou zvýrazněná pravidla, červeně jsou označena důležité informace, které jsou v rámečku s nápisem POZOR. Na konci každé stránky najdeme dvě slovíčka, která jsou přeložena do angličtiny

a němčiny. Za každou kapitolou nalezneme test, ve kterém je 13 nebo 14 otázek. Na konci každé učebnice je závěrečný kroužkový test, ve kterém je 42 otázek a shrnuje látku celého roku. Jak učebnice vypadají, vidíme na obrázku číslo 4.

Obrázek č. 4 (<https://www.nns.cz/blog/>):

Učebnice NNS.cz pro 6. ročník:

Roku 2015 vyšla učebnice vytvořena v souladu s RVP ZV pro šestý ročník. Jejimi autorkami jsou Eva Miksová a Jitka Hájková. Učebnice na 146 stranách nabízí kapitoly, jako jsou OPAKOVÁNÍ (žáci si zopakují učivo z pátého ročníku), O ČESKÉM JAZYCE, kde se žáci seznámí s rozvrstvením národního jazyka

a různými jazykovými příručkami. V kapitole s názvem NAUKA O SLOVĚ je výuka zaměřena na tvoření slov, slovtvorný rozbor, slova příbuzná a správný pravopis slov. V kapitole TVAROSLOVÍ se žáci věnují ohebným slovním druhům, jejich skloňování a mluvnických kategoriím. Učebnice Nová škola se v šestém ročníku zaměřuje na SKLADBU. Tato kapitola je zaměřena na základní skladební dvojici, shodu podmětu s přísudkem a rozvíjející větné členy (předmět, příslovečné určení). Kapitola SLOH A KOMUNIKACE se věnuje práci s informacemi, vypravování, popisu (popis předmětu, místnosti a pracovního postupu), dopisu, zprávě a oznámení. V šestém ročníku se učebnice z nakladatelství Nová škola odbornému textu nevěnují.

Učebnice NNS.cz pro 7. ročník:

Učebnice pro sedmý ročník vyšla o rok dříve, než učebnice pro ročník šestý, tedy v roce 2014. Na jejím vzniku se podílely Jaromíra Kvačková, Lucie Jindrová, Antonie Laicmanová, Lidmila Mrázková a Zdeňka Sekotová. Učebnice obsahuje 152 stran, na kterých si žáci nejprve v kapitole OPAKOVÁNÍ zopakují učivo z šestého ročníku. Ve TVAROSLOVÍ se zaměří na ohebné a neohebné slovní druhy, v PRAVOPISE je výuka zaměřena na psaní velkých písmen ve vlastních jménech. Další kapitola se nazývá VÝZNAM SLOVA A NAUKA O SLOVNÍ ZÁSOBĚ, kde se žáci naučí významy slov, stavbu slov, odborné názvy, vznik slov apod. Ve SKLADBĚ si žáci rozšíří znalosti ze šestého ročníku o větnou stavbu, vedlejší věty a textovou stavbu. Důraz je kladen na rozvíjející větné členy, které doplní o přívlastek a doplněk. Ve SLOHU A KOMUNIKACI si žáci opět zopakují vypravování a popis. Nově se zde setkají s charakteristikou, životopisem, žádostí a pozvánkou. S odborným textem se setkají v podkapitole výtah. Podkapitola je věnována odbornému textu, ze kterého žáci sedmých ročníků musí sestavit krátký výtah.

Učebnice NNS.cz pro 8. ročník:

Učebnice vyšla v roce 2015 a jejími autorkami jsou Jaromíra Kvačková, Lenka Bičanová, Lucie Jindrová a Lidmila Mrázková. Učebnice má celkem 164 stran a v jazykové výchově se zabývá převážně SKLADBOU, ve které si žáci prohloubí

znalost o větě jednoduché a souvětí, naučí se poměry mezi větami hlavními a mezi několikanásobnými větnými členy nebo zápor a pořádek slov ve větě. V kapitole PRAVOPIS A VÝSLOVNOST se procvičuje pravopis přejatých slov, přejímání slov z cizích jazyků a výslovnost přejatých slov. V TVAROSLOVÍ se opakují slovní druhy, přechodníky nebo skloňování. Kapitola OBECNÉ VÝKLADY O JAZYCE je zaměřena na rozdělení jazyků v Evropě, na slovanské jazyky a vývoj českého jazyka. Ve SLOHU A KOMUNIKACI si žáci napíší charakteristiku literární postavy, líčení (umělecký popis), proslov a některé publicistické útvary. V rámci odborného textu si žáci opět zopakují pravidla pro psaní výtahu a výkladu. V kapitole jsou informace opět zvýrazněny v modrém rámečku, na který navazuje text s názvem: „*Romulus a Remus*“, s kterým mají žáci pracovat. Úkoly, které mají žáci splnit, zahrnují vyhledávání zajímavých údajů z textu nebo vyhledání neznámých slov ve slovníku. Dále je v kapitole vysvětlen pojem – „*metoda trojího čtení*“ (pojem, který vysvětluje, že při první čtení si čtenář získá pouze celkovou informaci z textu, při druhém čtení si čtenář vyhledává klíčová slova a pořizuje si potřebné výpisky a teprve při třetím čtení se čtenář soustředí na vybrané části textu). Na metodu trojího čtení následuje text s úkoly na jeho procvičení. Kapitola Výtah nalezneme v příloze číslo 6.

Kapitola výtah je uspořádána podobně jako výklad. Nejprve v učebnici nalezneme odborné texty, na které navazují cvičení. Pod těmito cvičeními nalezneme oranžovou tabulku, která vysvětluje, co výtah znamená. Pod tabulkou dále navazují další odborné texty s různými druhy cvičení, která navazují právě na předem zmíněné texty.

Učebnice NNS.cz pro 9. ročník:

Na učebnici pro devátý ročník se podílely stejné autorky jako na předchozích ročnících. Učebnice byla vydaná v roce 2016 a obsahuje 160 stran, na kterých si žáci hlavně opakují učivo z předešlých ročníků. V učebnici nalezneme opět kapitoly, které shrnují SKLADBU, ZVUKOVOU STRÁNKU JAZYKA nebo TVAROSLOVÍ. Ve SLOHU A KOMUNIKACI se žáci věnují charakteristice, popisu, životopisu, úvaze nebo proslovu. S odborným textem žáci pracují v kapitole Výklad a výtah. Sama učebnice zmiňuje, že výklad se používá v odborné oblasti

a hlavním příkladem jsou učebnice nebo encyklopedie. Dle učebnice výklad poskytuje odborné poučení o konkrétním jevu. Učebnice rozděluje výklad na dva druhy. Jedním z nich je výklad odborný, který je určen pro odborníky všeho druhu a výklad populárně – naučný, který je spíše pro laiky nebo začátečníky v oboru. V modrém rámečku učebnice uvádí jazykové prostředky výkladu. Zejména jsou zde zmíněny odborné názvy (termíny) a slova citově neutrální (nezabarvená). Učebnice také zmiňuje, že slovesa by měla být v trpném rodě a užívat by se měla podstatná jména slovesná. Dále se také upřednostňují rozvitě přívlastky, vsuvky a přístavky nebo vedlejší věty příslovečné.

Pod modrým rámečkem, ve kterém nalezneme vysvětlení výkladu, se nachází text s názvem: „Vznik sopky“, na který navazují cvičení. Jedno takové cvičení navádí žáka, aby na daný text vytvořil osnovu. Teprve pod samotným textem nalezneme další modrý rámeček, který osnovu výkladu přibližuje. Modrý rámeček vysvětluje, jak při psaní osnovy postupovat:

Osnova výkladu:

- ***úvod*** - *uvedení tématu, problematiky;*
- ***vlastní výklad***
 - *všeobecné informace o daném jevu,*
 - *z jednotlivých případů vyvodit obecný závěr dojít k objasnění jednotlivých případů;*
- ***závěr***- *shrnutí poznatků, vyvození závěru, poučení, využití v praxi.*

(Nová škola, 2016)

Kromě klasických tištěných učebnic, poskytuje nakladatelství Nová škola interaktivní podporu. Tato podpora je poněkud zastaralá. Důkazem jsou již jejich webové stránky, které by potřebovaly zmodernizovat (www.nns.cz). Pokud uvážíme, že učebnice jsou věnované žákům od šestých do devátých ročníků, musíme pochválit jejich grafickou stránku. Učebnice jsou velice přehledné, velmi dobře barevně zpracovány a doplněny spousty obrázků a fotografiemi. Tento obrázkový materiál má funkci výchovnou, motivační i estetickou.

Učebnici by bylo možné pochválit za motivační cvičení na začátku každé lekce. Jedná se o cvičení, která seznámí žáka s tématem dané lekce (např. *Zjistěte ve Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost jaký význam mají slova: oko, ucho, rameno*). K celkové přehlednosti učebnic přispívají i odkazy na mezipředmětové vztahy a průřezová témata. Co mi osobně přijde na zmíněných učebnicích zbytečné, jsou anglické nebo německé překlady některých slovíček pod čarou (např. význam: anglicky- meaning). Pokud se soustředíme na odborný text, učebnice se mu věnuje poměrně dost. Zejména v kapitolách výtah a výklad.

5.2.1 Učebnice SPN

Poslední nakladatelství, na které se tato diplomová práce zaměřuje, je SPN. Jedná se o čtyři partnerská nakladatelství, která společně spolupracují, a jejich fungování je založeno na stejné tradici. Dokonce nabízejí společný e-shop. Jedná se o nakladatelství SPN, Fortunu, Nakladatelství České geografické společnosti a Kartografie Praha. Zkratka SPN znamená Státní pedagogické nakladatelství. SPN bylo založeno již roku 1775 a za celou dobu prošlo několika změnami. V současné době je činnost nakladatelství omezena. Nakladatelství vydalo 48 edicí, jedná se např. o edici Jazykové příručky a slovníky, Knižnice metodické literatury nebo Odborná literatura pro knihkupce.

Nakladatelství SPN nevydává pouze učebnice, ale i čítanky, publikace k procvičování českého jazyka a učebnice na literární výchovu. Dále také sbírky úloh, školní atlasy a další učebnice pro základní školy, střední školy a veřejnost. Učebnice jsou obohaceny o fotografie a ilustrace, také obsahuje tabulky. Text je rozlišen barevně (např. teorie a poučky jsou zvýrazněny žlutě), shrnutí učiva je v přehledném oranžovém rámečku. Na konci každé kapitoly jsou otázky, které ověří, zda si žáci zapamatovali danou látku. Jak jsou učebnice zpracovány graficky, vidíme na obrázku číslo 5.

Obrázek č.5 (<http://naseucebnice.cz/>):

Učebnice SPN 6:

Učebnice pro šestý ročník vyšla v roce 2014. Autoři všech řad učebnice SPN pro český jazyk jsou Eva Hošnová, Ivana Bozděchová, Petr Mareš a Ivana Svobodová a obsahuje 176 stránek. Učebnice pro šestý ročník je, stejně jako pro ostatní ročníky, rozdělena do kapitol a podkapitol. V jazykové výchově se žáci opět věnují JAZYKU A JEHO ÚTVARŮM, ZVUKOVÉ STRÁNCE JAZYKA nebo NAUCE O SLOVĚ. V kapitole TVAROSLOVÍ je výuka zaměřena na ohebné slovní druhy- podstatná jména až slovesa), kapitola SKLADBA je zaměřena na základní a rozvíjející větné členy. V komunikační a slohové výchově nalezneme vypravování, popis (popis předmětu, popis dějový a popis pracovního postupu), reklamní a propagační letáky nebo práci s informacemi. Práci s odborným textem nalezneme

v podkapitole s názvem Výtah a výpisy, kde je nejprve ve žlutém rámečku vysvětleno, co výtah a výpisky jsou, jak se píší. Dále je také vysvětleno, co jsou klíčová slova. Pod teoretickou částí následují cvičení, která navádí na zpracování výtahu a výpisek. V učebnici SPN také nalezneme podkapitolu s názvem „Encyklopedická hesla“. V této kapitole se žáci naučí pracovat s encyklopediemi. V podkapitole nalezneme výpisky z různých encyklopedií (např. Encyklopedický slovník, Diderot, Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích) o známé herečce Jiřině Bohdalové. Následují cvičení, která se zaměřují na práci s textem. Příklady cvičení nalezneme v příloze číslo 6.

Učebnice SPN 7:

Učebnice vznikla v roce 2014. Učivo sedmého ročníku je rozvrženo na 176 stránek, na kterých nalezneme nejprve předmluvu, klíčové kompetence žáka, k jejichž osvojení učebnice směřuje. Opět zde nalezneme kapitoly s názvem TVAROSLOVÍ, kde si žáci zopakují slovní druhy (ohebné a neohebné), PRAVOPIS, NAUKA O SLOVĚ nebo SKLADBA. Právě skladba je v učebnici pojata nejrozsáhleji. Žáci se věnují základním větným členům, rozvíjejícím větným členům, stavbě textové a vedlejších větám. V kapitole, která je určena pro SLOH A KOMUNIKACI, se žáci opět setkají s vypravováním, popisem (návody a popisy pracovního postupu, umělecký popis a popis osoby), naučí se zpracovat životopis, strukturovaný i souvislý. V rámci kapitoly životopis, se žáci naučí pracovat i s životními údaji známých osobností. Odbornému textu se učebnice pro 7. ročník nevěnuje.

Učebnice SPN 8:

Žáci osmého ročníku pracují s učebnicí, která vyšla v roce 2014, a její autoři se z předchozích ročníků nezměnili. Učebnice obsahuje 176 stránek, které se věnují zejména SKLADBĚ. V této kapitole se žáci seznámí stavbou větnou (věta s podmínkou, věta bez podmínky), dále si zopakují základní i rozvíjející větné členy, druhy souvětí (souřadné a podřadné). Není opomenut ani pravopis. Ve SLOHU A KOMUNIKACI si žáci zopakují pravidla psaní charakteristiky, která již byla zmíněna v předchozích ročnících. Nově se seznámí s psaním úvahy a osvojí

si pravidla pro psaní některých důležitých písemností, kam řadíme např. přihlášku, objednávku, pozvánku nebo žádost. Co se týče odborného textu, v osmém ročníku se mu žáci věnují hned dvě kapitoly. Odborný text využijí již v kapitole o výkladu. Výklad pro žáky již není nic nového, setkali se s ním také v předchozích ročnících.

Novinkou pro ně je kapitola s názvem Referát a recenze. Pro tuto diplomovou práci je důležitá podkapitola s názvem Referát a recenze. Dle učebnice referát podává ucelenou a souhrnnou zprávu o konkrétním díle. Jedná se zejména o díla z oblasti kultury nebo vědy. Referát shrnuje a přesně vystihuje důležité rysy předmětu, o kterém pojednává, hlavně jeho účel a výsledky. Referát je nejčastěji věnován knihám, výstavám, článkům, divadelním představením nebo filmům. (Nová škola, 2015). Referát je jedním z nejdůležitějších slohových útvarů, který pracuje s odborným textem. Žáci se s ním setkávají po dobu celého studia. V učebnici podkapitola Referát začíná příkladem referátu s názvem: „Miloš Macourek: Pohádky (1971)“, na který navazují určité úkoly. Jak stránka v učebnici vypadá, nalezneme v příloze číslo 7. Recenze určitou formou zpracovává odborný text. Nejprve informuje o určitém díle, zmiňuje se o autorovi, obsahu, uvádí základní údaje o ději a postavách. Dále následuje hodnocení. V učebnici najdeme několik konkrétních příkladů k tomuto tématu a cvičení, která na recenzi navazují.

Učebnice SPN 9:

Učebnice na 168 stranách nejprve shrnuje učivo z předchozích ročníků. V kapitole s názvem VÝVOJ ČESKÉHO JAZYKA zmiňuje např. Dalimilovu kroniku nebo Mistra Jana Husa a jejich vliv na český jazyk. Ve ZVUKOVÉ STRÁNCE JAZYKA se žáci věnují zejména správné výslovnosti samohlásek, souhlásek a souhláskových skupin. V NAUCE O SLOVĚ si žáci zopakují pravopisná pravidla pro psaní předpon, přípon a skupiny – bě, -pě, -vě. Ve TVAROSLOVÍ je výuka opět zaměřena na slovní druhy, jejich skloňování a přechodníky. SKLADBA je zaměřená na vztah souřadnosti a podřadnosti, základní a rozvíjející větné členy, tvoření vět. Dále se tvarosloví věnuje hlavním zásadám českého slovosledu. Ve SLOHU A KOMUNIKACI je výuka zaměřena na mluvené a psané texty a oficiálnost a formálnost vyjadřování. Dále se žáci naučí pravidla psaní komentáře, rozhovoru nebo fejetonu. V devátém

ročníku se slohová výuka také zaměřuje na vysvětlení některých slohových jevů. V učebnici nalezneme kapitoly s názvy Slohotvorní činitelé, Mluvnické a psané texty nebo Sloh a funkce jeho textů.

Učebnice SPN jsou velice kvalitně zpracovány, jelikož jsou přehledné, strukturovány do konkrétních celků učiva a cvičení jsou vhodná k dané problematice. Za výhodu učebnice považujeme otázky za tematickými celky, ve kterých si žáci mohou otestovat, jak probranou látku ovládají. Dále jsou v učebnici zařazeny i náročnější úkoly s názvem: „Pro bystré hlavy“ označené sovičkou. Tyto úkoly jsou v učebnici převážně z toho důvodu, aby žáky motivovaly a vedly k samostatnosti. Další výhodou učebnice je grafická stránka, která je velice pěkná a žáci i učitelé se v ní dobře zorientují. Zejména v barevně rozlišených částech (např. mluvnické výklady jsou žlutě podbarveny). Mínusem učebnic SPN je, že v nich nenalezneme přehled učiva pro daný ročník. To ztěžuje práci žákům při opakování před přijímacími zkouškami. Dle mého názoru velkým mínusem je absence motivačních úkolů na začátku každé kapitoly. V rámci slohu a komunikace se učebnice věnují odbornému textu poměrně dost. Pro mě je velikým plusem, že již v šestém ročníku naučí učebnice žáky pracovat s encyklopedickými hesly, to znamená vyhledat si jejich význam a správný pravopis. Učebnice se zabývá i nejčastějšími slohovými útvary, které jsou pro žáky základních škol užitečné. Jedná se např. o referát, který je pro žáky důležitý nejen na základní škole, ale i na školách středních.

3.2 Rozbory ŠVP

V rámci výzkumu školních vzdělávacích programů jsme se v této diplomové práci zaměřili na šest základních škol. Jednalo se o Základní školu v Horní Stropnici, v Borovanech, v Nových Hradech, v Trhových Svinech, Základní školu J. Š. Baara a Církevní základní školu Rudolfovská v Českých Budějovicích. Tyto školy byly vybrány na základě rozdílnosti jejich zaměření a umístění. Cílem této volby škol bylo zjistit, zda se městské školy odlišují od škol menších, či křesťanská škola má stejné požadavky jako školy klasické.

Základní škola v Horní Stropnici je typická vesnická škola, která se nachází v obci Horní Stropnice, kterou nalezneme v Novohradských horách, cca 40 kilometrů od Českých Budějovic. Žije zde přibližně 1 500 obyvatel a svou rozlohou se opravdu jedná o menší vesnici. Základní škola v Borovanech, Nových Hradech a Trhových Svinech reprezentuje menší město. Město Borovany se nachází přibližně 17 kilometrů od Českých Budějovic a žije zde 4 100 obyvatel. V Nových Hradech žije 2 527 obyvatel a vzdálenost od města Českých Budějovic je 36 kilometrů. Naopak Trhové Sviny jsou díky počtu obyvatel nejpočetnějším městem z již zmíněných měst. Nalezneme je 19 kilometrů od Českých Budějovic a žije zde 5 100 obyvatel. Základní škola J. Š. Baara je škola v Českých Budějovicích. Jedná se o typickou městskou školu, jelikož škola se nachází přímo v centru Českých Budějovic. Církevní základní škola Rudolfovska se nachází také v Českých Budějovicích a její velkou odlišností je zaměření na křesťanskou církev. Školu zřizuje českobudějovické biskupství a v rámci výuky je zde zřizován nepovinný předmět náboženství. Důvodem zařazení této školy do rozboru ŠVP, bylo zjištění, zda křesťanské zaměření nějak ovlivňuje způsob výuky.

3.2.1 ŠVP ZŠ Horní Stropnice: „Hrej si, mysl, pracuj, poznávej, buď sám sebou, ale nemysli jen na sebe“

ŠVP Základní školy v Horní Stropnici nese název „Hrej si, mysl, pracuj, poznávej, buď sám sebou, ale nemysli jen na sebe“ a jeho koordinátor je zástupce ředitele školy Mgr. Vít Golombek. Základní škola se nachází na adrese Horní Stropnice 214, 373 35 a zřizovatelem je obec Horní Stropnice. Základní školu v Horní Stropnici lze označit jako venkovskou školu, která se nachází v českorakouském pohraničí (nachází se cca 6 km od hranic s Rakouskem). Ředitelem základní školy je PaDr. Jaroslav Baláš. Základní škola byla zařazena do sítě škol od 27. 3. 1996 a od roku 2002 je součástí ZŠ i mateřská škola. ZŠ tvoří poměrně rozsáhlý areál budov, které jsou vzájemně propojené spojovacími chodbami, tzv. typ pavilonové školy. Celkem se základní škola rozděluje na tři pavilony, ve kterých nalezneme 12 učeben, z toho tři odborné, devět kabinetů, sborovnu, školní knihovnu, tělocvičnu a školní jídelnu. Součástí pozemku školy jsou i příslušné školní pozemky se skleníkem, které slouží pro výuku praktických činností. V základní škole pracuje 12

učitelů, včetně ředitele školy a zástupce, vychovatelky školní družiny a asistentky pedagoga. Dle ŠVP se škola nejvíce odlišuje tím, že pedagogický sbor je genderově vyrovnán, to znamená, že na základní škole pracuje stejný počet mužů i žen.

Název vzdělávacího programu škola vysvětluje jako zásadu „Škola hrou“, které se snaží aplikovat ve všech ročnících. V ŠVP je zmíněno, že je velký rozdíl mezi tím, jak si hraje žák první třídy a jak žák deváté třídy. Proto je důležitý přístup učitele, který musí dokázat spojit výuku s hrou. Mezi výchovné a vzdělávací strategie škola zařazuje osvojení si strategii učení a motivace pro celoživotní učení, podněcování žáků k tvořivému a logickému myšlení, rozvíjení schopnosti spolupracovat a respektovat se nebo vedení žáků k toleranci a ohleduplnosti.

ŠVP stanovuje počet vyučovacích hodin pro předmět český jazyk a literatura, který zahrnuje vyučování slohu. Základní škola si vyčlenila pro první stupeň celkem 42 hodin českého jazyka za týden, přitom RVP stanovila pouze 35 hodin. Pro první třídu je stanoveno devět hodin týdně, pro druhou deset, pro třetí stejně jako pro první a čtvrtá i pátá třída mají stanoveno sedm vyučovacích hodin českého jazyka a literatury týdně. Základní škola v Horní Stropnici si vyčlenila pro druhý stupeň celkem 38 vyučovacích hodin českého jazyka, zatímco RVP stanovuje pouze 27. Pro šestou třídu je stanoveno 5 hodin českého jazyka, pro sedmý ročník 4, v osmém ročníku 5 a v devátém 8 hodin českého jazyka týdně. Předmět český jazyk a literatura je na Základní škole v Horní Stropnici charakterizován jako nástroj funkčního dorozumívání a integrace do společnosti. Díky tomuto předmětu žák získá schopnost vyjadřovat své myšlenky a city, vžít se do myšlení a cítění druhých lidí. Ovládnání jazykových prostředků českého jazyka je hlavním předpokladem pro vzdělávání v dalších oblastech, hlavně při studiu cizích jazyků. Jazyková výuka je zaměřena především na osvojení techniky čtení a psaní, také na schopnost souvisle se vyjadřovat a kultivovaně používat mateřský jazyk, ovládat pravopis, obohacovat slovní zásobu. Významnou součástí předmětu český jazyk je literární výchova, která pomocí četby podporuje emocionální zrání žáků.

V rámci druhého stupně je časová dotace pro předmět český jazyk a literatura 27 hodin za týden. V šestém ročníku, kde je časová dotace 5 vyučovacích hodin týdně, se učivo zejména soustředí na obecné poučení o jazyce.

Zejména tedy rozlišení spisovného a nespisovného jazyka, národní jazyk a obecná čeština. Dále se soustředí na pravopis (shoda koncovek přídavných jmen a shodu podmětu s přísudkem). V šestém ročníku se žáci seznámí s druhy podstatných jmen (konkrétní X abstraktní, pomnožná X látková X hromadná), s druhy přídavných jmen (měkká X tvrdá) a určování a skloňování zájmen. V komunikační nebo li slohové výchově se žáci věnují zejména vypravování (osnova vyprávění, dodržení časové posloupnosti), zprávě a oznámení (sestavování zpráv a oznámení), korespondenci (dopis: osobní X úřední, pohled, vzkaz, e-mail). V sedmém ročníku je časová dotace českého jazyka a literatury čtyři hodiny. Je soustředěno především na nauku o významu slov (slova jednoznačná, mnohoznačná, synonyma, homonyma, antonyma), tvoření slov (obohacování slovní zásoby: odvozování, skládání, zkracování), pravopis (psaní velkých písmen), skloňování, slovesný rod, věty podle postoje mluvčího (oznamovací, tázací, rozkazovací, přací) a druhy otázek (zjišťovací X doplňovací). V sedmém ročníku se žáci také seznámí se skladbou (základní a rozvíjející větné členy apod.). V komunikační a slohové výchově se žáci věnují popisu (popis odborného výrobku, pracovního postupu), charakteristice (druhy charakteristiky: přímá X nepřímá, vnitřní X vnější) a výtahu (zpracování výtahu a výpisků z odborného textu, výběr vhodných jazykových prostředků). V poslední řadě žáci formulují ústní i písemnou žádost a sestavování životopisu. Žáci osmého ročníku mají v rozvrhu stanovené čtyři hodiny českého jazyka týdně. V jazykové výchově si zopakují obecné poučení o jazyce, hlavně rozvrstvení českého jazyka a jazykovou kulturu. Žáci se věnují slovům z cizích jazyků a jejich skloňování, slovesným kategoriím (vid, třída, vzor) a základním a rozvíjejícím větným členům. V rámci komunikační výchovy se vyučuje charakteristika (charakteristika literárních postav), výtah, výklad (výtah z učební látky jiného předmětu) a úvaha na různá témata. Poslední ročník (devátý) se věnuje českému jazyka pět hodin týdně. V devátém ročníku se soustředí převážně na vývoj jazyka, správnou výslovnost, přízvuk. Procvičují se všechny sféry pravopisu, pracuje se se slovníky, žáci se seznamují s odbornými názvy a jejich českými ekvivalenty. Dále se žáci soustředí na slovní druhy, věty podle postoje mluvčího, skladební dvojice, určování druhů vět, druhy vedlejších vět, významový poměr a pořádek slov ve větě. Komunikační výchova vede žáky ke členění textu do odstavců dle předem zadané osnovy. Žáci se také naučí vytvořit

vlastní odborný text. Žáci dokážou napsat popis, charakteristiku, líčení, jednoduchý výklad, jednoduchou úvahu, vypravování, fejeton, proslov a diskuzi.

3.2.2 ŠVP ZŠ Borovany: „Škola pro život“

Základní škola v Borovanech svůj školní vzdělávací program pojmenovala „Škola pro život“, jelikož se snaží připravit své žáky na reálný a praktický život a chce naučit žáky takové znalosti, které jsou dobře uplatnitelné v životě. Základní škola sídlí na adrese Petra z Lindy 13 v Borovanech a jejím ředitelem je Mgr. Luboš Laczko. Borovanské ŠVP má na starostí Mgr. Vlasta Dědová, která je jeho koordinátorkou. Zřizovatelem školy je město Borovany. Základní škola byla založena v roce 1977 a její kapacita je 500 žáků. V současné době navštěvuje Základní školu v Borovanech 450 žáků, kteří jsou buď z Borovan, nebo obvodu sedmi obcí, které spadají právě pod město Borovany (např. Jílovice, Hluboká u Borovan). Základní škola se pyšní vlastnictvím plaveckého bazénu, který využívají pro plavecký výcvik svých žáků i okolních škol (plavecký výcvik absolvuje téměř 500 žáků z 9 základních škol: Trhové Sviny, Nové Hrady, Horní Stropnice, Olešnice, Ledenice, Jílovice apod.).

Mezi základní specifika Základní školy v Borovanech patří učit méně encyklopedických poznatků a více se zaměřit na učivo zaměřené na praxi, zavést do výuky nové metody vyučování, jako jsou skupinové a projektové vyučování, které vede k týmové spolupráci a vzájemné pomoci. Dále se také škola snaží preferovat sportovní výchovu, která vede žáky ke zdravému životnímu stylu (důvodem je vlastní plavecký bazén), škola klade důraz na rovné a spravedlivé vyučování pro všechny a podporuje nejen intelektuální nadání, ale i nadání hudební, pohybové nebo manuální. Jako výchovné a vzdělávací cíle si Základní škola v Borovanech stanovila umožnit žákům osvojit si strategie učení a motivovat je pro celoživotní učení, vést žáky k všestranné a otevřené komunikaci, podněcovat žáky k tvořivému myšlení a logickému uvažování, rozvíjet schopnost spolupráce, učit žáky aktivně rozvíjet a chránit fyzické, duševní a sociální zdraví apod.

Základní škola si pro předmět český jazyk vyčlenila 43,5 hodin týdně pro první stupeň (RVP: 33). V prvním ročníku se českému jazyku věnují 9 hodin týdně, ve druhém 9,5 hodin týdně, ve třetím a ve čtvrtém 8,5 a v pátém 8 hodin týdně. Na druhém stupni se českému jazyku věnuje 19 hodin týdně (RVP: 15). Šestý ročník má stanoveno 5 hodin týdně, sedmý 4 hodiny, osmý a devátý ročník 5 hodin týdně českého jazyka a literatury. Předmět český jazyk je vyučován ve všech ročnících prvního i druhého stupně. Jediným rozdílem je, že na druhém stupni je název předmětu český jazyk a literatura. Český jazyk má ve vyučování stěžejní postavení, jelikož díky němu si žáci osvojují dovednosti, které jsou důležité i v ostatních oborech. Důraz je kladen na rozvoj komunikačních dovedností, návštěvy knihovny a práce s knihou a textem na internetu. Na druhém stupni je vzdělávání zaměřeno především na rozvíjení kultivovaného psaného i mluveného projevu, vyjádření pocitů a reakcí žáků, pochopení rolí v různých komunikačních situacích, porozumění různým písemným i mluveným projevům a vnímání literatury jako zdroje poznání a prožitků.

Na druhém stupni je stanoveno 19 hodin českého jazyka a literatury týdně. V šestém ročníku, kde se tomuto předmětu věnují 5 hodin týdně, je výuka zaměřena především na pravopis, třídění slovních druhů, rozlišení věty a souvětí, užívání správných tvarů spisovného jazyka. Žáci se naučí pracovat s jazykovými příručkami a dokážou se dorozumívat kultivovaně, výstižně s vhodnými jazykovými prostředky. V komunikační a slohové výuce se výuka zaměřuje na improvizovaný projev, využívání vhodných verbálních i neverbálních prostředků řeči. Žáci se učí napsat zprávu, oznámení, vzkaz a popis. Dokážou vyhledat klíčová slova a na jejich základě napsat výtah a výpisky. Žáci sedmého ročníku se předmětu český jazyk a literatura věnují 4 hodiny týdně. Zejména se soustředí na spisovný a nespisovný jazyk, nářečí a obecnou češtinu. Dále se věnují skloňování zájmen, slovesnému rodu a vidu, stupňování přídavných jmen a příslovcí a zabývají se neohebnými slovními druhy. Rozlišují věty jednočlenné a dvojčlenné, věty podle postoje mluvčího (oznamovací, rozkazovací, tázací a práci). V komunikační a slohové výuce se žáci zaměří na výtah (formulování hlavní myšlenky textu) a vypravování. V osmém ročníku je český jazyk a literatura pětikrát týdně. Výuka je zaměřena hlavně na slova přejatá (jejich pravopis a výslovnost), skloňování obecných jmen a slov cizích i přejatých, v pravopisu je

výuka věnována zejména interpunkci. Žáci se dále soustředí na větu jednoduchou a souvětí a větné členy. V komunikační a slohové výuce se vyučování věnuje zejména projevu, jak připravenému, tak i nepřipravenému. Dále se žáci věnují výtahu a učí se psát odborný text. V devátém ročníku je stanoven stejný počet vyučovacích hodin jako v ročníku osmém, tedy 5 hodin týdně. V posledním ročníku se žáci věnují zejména opakování. Výuka je zaměřena hlavně na významové vztahy mezi slovy, způsoby tvoření slov, skladbu a interpunkci. V komunikační a slohové výchově se vyučuje fejeton, výklad, úvaha. Dále se také vyučující soustředí na vedení dialogu a diskuze.

3.2.3 ŠVP ZŠ Rudolfovská: „Šalamoun“

Církevní základní škola se nachází na adrese Rudolfovská 23 v Českých Budějovicích a jejím zřizovatelem je českobudějovické biskupství. Ředitelem základní školy je Ing. Martin Maršík, Ph.D. a koordinátorem školního vzdělávacího programu je Ing. Mgr. Šárka Kubínová. Církevní základní škola je plně organizovaná škola, která je součástí Biskupského gymnázia. Tuto školu řídí pověřený zástupce ředitele (Mgr. Jan Schreib), který provádí veškeré administrativní úkony spojené s výukou a provozem školy. Název církevní základní školy nevyplývá pouze ze zřizovatele, ale hlavně z cílů, které si ve výchově klade. To však neznamená, že žáci, kteří navštěvují tuto školu, musí náležet k některé z křesťanských církví. Církevní základní škola je otevřena všem bez ohledu na náboženské přesvědčení. To znamená, že výuka náboženství, které škola nabízí, není povinné. Škola se nachází v budově, která byla postavena v roce 1893 a již v té době sloužila jako církevní škola. Až od roku 2002 začala škola fungovat jako státní. Základní škola přijímá žáky z Českých Budějovic, ale i okolí. Po rekonstrukci z roku 2002 se navýšila kapacita ze 450 na 500 žáků. Od zmíněné rekonstrukce počet žáků vzrostl z čísla 288 na zcela naplněnou kapacitu. Některé předměty jsou vyučovány také učiteli z gymnázia.

Základní cíl církevní základní školy je vychovat z žáků bytosti, které dokážou přijmout odpovědnost za svůj život s ohledem na lidské a přírodní společenství. Velký důraz je kladen na výuku cizích jazyků. Schopnost dorozumívat

se několika jazyky se řadí k tradici evropské vzdělanosti, cizí jazyk otevírá člověku nový prostor myšlení a nový pohled na svět. Na základní škole vyučuje několik rodilých mluvčích, kteří mají za úkol seznámit žáky nejen se základními pravidly cizího jazyka, ale i s jeho reáliemi a kulturou. Z tohoto důvodu škola organizuje jazykové zájezdy a participuje v programech, jako např. „*Budoucnost bez jazykových bariér*“. Výuka je také zaměřena na informační a komunikační technologie, jelikož je počítačová gramotnost základní podmínkou pro úspěch při hledání zaměstnání.

Český jazyk a literatura se vyučuje na obou stupních, tedy od první po devátý ročník. Církevní základní škola v Českých Budějovicích si vyčlenila pro první stupeň 39 hodin českého jazyka týdně (RVP stanovuje 35). V prvním ročníku se českému jazyku věnuje 9 hodin, ve druhém a třetím ročníku 8 hodin a ve čtvrtém a pátém ročníku 7 hodin českého jazyka týdně. Na druhém stupni se český jazyk a literatura vyučuje 16 hodin týdně (RVP stanovuje 15 hodin za týden). V každém ročníku (od šestého po devátý) se vyučují 4 hodiny českého jazyka a literatury za týden. Předmět český jazyk a literatura vytváří nezbytnou součást pro jakékoli další vzdělání. Hlavním rozdílem, kterým se ŠVP Církevní základní školy v Českých Budějovicích liší od ostatních škol, je rozdělení očekávaného učiva do tabulek. Ostatní školy rozdělovaly tabulky dle každého ročníku, církevní základní škola spojila vždy dva ročníky dohromady. Proto je pro šestý a sedmý ročník stanoveno, že žáci by měli umět rozlišit jednotlivé útvary národního jazyka, použít jazykové příručky, rozlišovat písmena od hlásek, určit slovní druhy a mluvnické kategorie, rozlišit vztahy mezi jednotlivými částmi věty, určit druhy vedlejší věty nebo ovládat pravopis. V komunikační a slohové výchově by žáci měli vytvořit psaný text, který náleží ke konkrétnímu žánru. V šestém a sedmém ročníku by žáci měli umět napsat vypravování, popis, výpisek a soukromý dopis. V osmém a devátém ročníku se žáci dále věnují spisovnému jazyku a spisovné normě, používat správné tvary slov cizího původu, určit slovní druhy a gramatické kategorie, rozlišit významové vztahy ve větě a souvětí, určit významový poměr mezi větami a rozlišit přímou a nepřímou řeč. V komunikační a slohové výchově je vyučování soustředěno na úvahu, výklad životopis a úřední dopis. Dále je také výuka zaměřena na správné použití citací. Dle ŠVP „*Škola pro život*“ je patrné, že škola se nejvíce soustředí na to, aby žáci na prvním stupni zvládli nejdříve dobře

číst a psát a byli schopni porozumět písemnému textu. Dále je důležité rozvíjení jejich slovní zásoby, naučit je rozlišit spisovnou a nespisovnou vrstvu českého jazyka a základy gramatiky. Druhý stupeň klade na žáky nároky, aby si všímali okolního světa, svých vlastních pocitů a byli schopni vyjádřit své myšlenky písemnou formou. Druhý stupeň požaduje po žákovi porozumění textu a vyjádření hlavní myšlenky autora.

3.2.4 ŠVP ZŠ J. Š. Baara: „Škola dětem – děti škole“

Základní škola J. Š. Baara nalezneme na adrese Jírovceva 9/a, České Budějovice a jejím ředitelem je Mgr. Vladimír Čunát. Koordinátorkou ŠVP je Mgr. Jarmila Dřínková. Zřizovatelem základní školy je statutární město České Budějovice. Základní škola J. Š. Baara poskytuje vzdělání téměř 470 žákům z Českých Budějovic a okolí, jedná se o základní školu úplnou s prvním a devátým ročníkem. Budova školy se nachází nedaleko centra města, asi 500 metrů od náměstí Přemysla Otakara II. A je velmi dobře dopravně dostupná. Součástí školy je školní jídelna, školní družina, školní dvůr a multifunkční hřiště s běžeckými drahami, doskočištěm a hřištěm pro míčové sporty. Základní škola prošla celkovou rekonstrukcí a každá třída má svou kmenovou učebnu.

Základní škola J. Š. Baara poskytuje žákům pestrý výběr volitelných a nevolitelných předmětů, zájmových kroužků a rozšířenou výuku hudební výchovy, na kterou je škola zaměřena. Je zde nabízena výuka sborového zpěvu v pěveckém sboru Carmina, výuka tance a zpěvu v Dětském folklórním souboru Bárováček. Dále škola nabízí výuku hry na hudební nástroj, výuku informatiky, přírodovědná praktika, volitelné předměty jako jsou cvičení z českého jazyka a matematiky nebo nepovinnou výuku náboženství. Dle učebního plánu je český jazyk vyučován na prvním i druhém stupni. Na prvním stupni se český jazyk vyučuje 43 hodin týdně, oproti RVP, které stanovuje pouze 33 vyučovacích hodin českého jazyka týdně. Na druhém stupni je český jazyk a literatura vyučován 18 hodin, zatímco RVP stanovuje pouze 15 hodin češtiny za týden. V prvním, druhém a třetím ročníku se český jazyk vyučuje 9 hodin za týden, čtvrtý a pátý

ročník se českému jazyku věnuje 8 hodin týdně. Šestý ročník má dle ŠVP 4 hodiny českého jazyka a literatury týdně, sedmý také čtyři hodiny za týden, osmý a devátý ročník se učí českému jazyku a literatuře 5 hodin týdně.

Český jazyk a literatura je předmět vyučovaný ve všech ročnících prvního a druhého stupně. Důraz je kladen zejména na kvalitu osvojení a užívání jazyka, který je pro žáky mateřským jazykem. Prostřednictvím jazykové a literární výchovy si žák osvojí schopnosti, jak vyjadřovat své myšlenky a city a vžívat se do pocitů druhých. Výuka českého jazyka probíhá v kmenových třídách, pokud je to možné, volí učitelé skupinovou formu výuky. Některá témata jsou realizována formou projektů, návštěvy knihovny a následné práce s textem a knihou. V šestém ročníku si žáci osvojí správnou podobu spisovné češtiny, třídí správně slovní druhy, seznamují se se základními a rozvíjejícími větnými členy (kromě doplňku), rozliší větu jednoduchou a souvětí, rozeberou stavbu slova, přímou a nepřímou řeč. V komunikační a slohové výchově je výuka zaměřena na vypravování, popis, dopis, zprávu, oznámení. V sedmém ročníku jsou žáci seznámeni se všemi větnými členy včetně doplňku, s větou jednočlennou a dvojčlennou, slovtvorným rozbohem. Pravopis by žákům neměl již činit větší obtíže. Komunikační a slohová výchova žáky připraví na vytvoření pozvánky, zprávy, oznámení. V sedmém ročníku se žáci seznámí s pravidly psaní odborného textu, jako je referát, výtah a výpisky. Dále si zopakují vypravování, popis prostý, popis citově zabarvený, popis děje a popis uměleckého díla. Český jazyk v osmém ročníku je zaměřen na výuku skloňování obtížnějších slov (slov cizího původu) a na mluvnické kategorie. Žáci dokážou pracovat s větou jednoduchou a souvětím, větou jednočlennou a dvojčlennou a větným ekvivalentem. Rozlišují druhy souvětí (souřadné a podřadné) a druhy vedlejších vět. V komunikační a slohové výchově je výuka věnována úvaze. Žáci se seznámí se stylem úvahy, návrhy námětů vhodných pro úvahu. Dále se žáci naučí napsat charakteristiku (osoby, vlastností apod.) a životopis (strukturovaný). Poslední ročník připravuje žáky na přijímací zkoušky, výuka je teda zaměřena zejména na opakování. Hlavně na skladbu, pravopis a spisovnou podobu českého jazyka. V komunikační a slohové výuce je soustředěno na popis a charakteristiku a výklad, kde žáci využívají odborné terminologie z různých oblastí. V neposlední řadě se v devátém ročníku vyučuje fejeton, úvaha a proslov.

3.2.5 ŠVP ZŠ Nové Hradce: „Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání ZŠ Nové Hradce“

Základní škola v Nových Hradcích se nachází na adrese Komenského 30 a jejím ředitelem je Mgr. Karel Kříha. Zřizovatelem školy je město Nové Hradce. Základní škola se skládá ze dvou budov, které jsou rozděleny na první a druhý stupeň. K základní škole patří školní jídelna a školní družina. Vedle budovy druhého stupně se nachází sportovní hřiště. Hlavním cílem základní školy je zabezpečit všem žákům kvalitní a všeobecné vzdělání, které je orientované na takové znalosti, které jsou dobře uplatnitelné v životě. Základní školy v Nových Hradcích se specializuje na výuku jazyků, výuka počítačové gramotnosti a rozvoj environmentální výchovy. Velká pozornost je věnovaná hodinám českého jazyka a matematiky.

Základní škola v Nových Hradcích se snaží, aby žáci měli pozitivní vztah ke svému mateřskému jazyku. Také je soustředěno na rozvoj kultivovaného písemného a ústního projevu, schopnost vyjádřit reakci a pocity žáků, pochopení rolí v různých situacích nebo správnou orientaci v pochopení světa. Základní škola v Nových Hradcích vyučuje na prvním stupni celkem 41 hodin českého jazyka a literatury. To je o šest hodin více, než stanovuje RVP. Pro druhý stupeň stanovila Základní škola v Nových Hradcích 17 vyučovacími hodinami českého jazyka a literatury za týden. V první třídě se vyučuje 9 hodin češtiny za týden, druhá třída se jí věnuje o hodinu déle, to znamená 10 hodin. Ve třetí třídě se český jazyk vyučuje 9 krát za týden. Ve čtvrté a páté třídě je výuka českého jazyka stanovena na 8 hodin za týden. Žáci šestého ročníku se českému jazyku a literatuře věnují 4 hodiny týdně. Stejně tak i v sedmém a osmém ročníku, které mají rovněž 4 hodiny českého jazyka týdně. Devátý ročník se českému jazyku a literatuře věnuje o hodinu více, tedy 5 hodin týdně. Na základě školního vzdělávacího programu by žáci šestých ročníků měli ovládat spisovnou podobu českého jazyka, rozlišit slovní druhy (ohebné a neohebné), určit mluvnické kategorie a rozlišit věty podle postoje mluvčího. V komunikační a slohové výchově by žáci měli zpracovat následující slohové postupy: vypravování, popis, dopis, vzkaz, omluva nebo SMS zprávu. Tyto žánry rozvíjí schopnost žáka se kultivovaně a srozumitelně vyjádřit v dané komunikační situaci. Žáci sedmých ročníků se věnují nejvíce skladbě (syntax).

Zejména rozlišení věty jednoduché a souvětí, základním větným členům a rozvíjejícím větným členům. V komunikační a slohové výuce se zabývají vypravováním (zážitky z různých situací), psaním zprávy, oznámení a objednávky. Při tvoření takového projevu si již uvědomují, že danou informaci musí podat stručně a zřetelně. Výuka v osmém ročníku je zaměřena na rozvíjení znalostí ze skladby. Nejvíce je soustředěno na rozlišení vět na věty hlavní a vedlejší, druhy vedlejších vět a mezipředmětové vztahy mezi větami. Slohová a komunikační výchova je zaměřena na psaní charakteristiky, subjektivně zbarveného popisu, výtahu, při kterém se seznámí s odborným textem a jeho stavbou. Jsou schopni si uvědomit, co je hlavní myšlenkou textu a pak s ní dále pracovat. Žáci se v průběhu osmých ročníků naučí sepsat žádost, reklamu a plakát, kde aplikují znalost pravopisných jevů v písemné praxi a vyjádří svůj názor k aktuálnímu společenskému dění. V poslední řadě je výuka věnována psaní životopisu. V devátém ročníku je výuka nejvíce soustředěna na opakování (pravopis, skladba, morfologie). Slohová a komunikační výchova v deváté třídě zahrnuje opět psaní vypravování, subjektivně zbarvený popis, úvahy a písemný projev. Žáci deváté třídy novohradské základní školy jsou schopni napsat úřední dopis. Jako úřední dopis se považuje stížnost, reportáž nebo zápis z jednání.

ZŠ Nové Hrady zřizuje volitelný seminář z českého jazyka, který je nabízen žákům druhého stupně, tedy od šesté do deváté třídy a je v rozvrhu vymezen jednou vyučovací hodinou týdně. Volitelný seminář se zaměřuje na komplexní rozšiřování znalostí v oboru český jazyk a literatura a připravuje žáky na přijímací zkoušky. Je také přínosný pro slabší žáky, kteří si zde procvičí a upevní základní učivo. Ve volitelném předmětu se žáci naučí pracovat se Scio testy a jazykovými příručkami, které jsou často používány při psaní slohových prací. Vyučující, který zodpovídá za tento předmět, vede žáky také ke skupinové spolupráci a zadává takový typ úkolů, které vylučují to, aby jeden žák pracoval za ostatní. Volitelný předmět český jazyk a literatura se nejvíce soustřeďuje na ovládání pravopisných lexikálních a morfologických jevů.

3.2.6 ŠVP ZŠ Trhové Sviny: „Naše šance“

Základní škola se nachází na adrese Školní 713, Trhové Sviny a jejím zřizovatelem je město Trhové Sviny. Ředitel školy je Mgr. Jiří Pavel a koordinátoři ŠVP jsou Mgr. Hana Halešová a Mgr. Marie Tvrdcová. Škola se skládá ze tří pavilonů, vlastního tělovýchovného areálu a školní jídelny. Celkem se ve škole nachází 32 tříd, z toho 8 odborných učeben. V současné době školu navštěvuje 525 žáků, přičemž její kapacita je 720 žáků. Na prvním stupni se vzdělává 282 žáků ve 13 třídách a na druhém stupni 243 žáků v jedenácti třídách.

Český jazyk se vyučuje ve všech ročnících, od šesté třídy se tento předmět nazývá český jazyk a literatura. Vzdělávání je zaměřeno především na rozvoj kultivovaného a spisovného projevu, vyjádření reakcí žáků, porozumění psanému textu nebo seznámení s literaturou. Vyučovací předmět český jazyk a literatura je úzce spjat s občanskou výchovou, dějepisem, přírodopisem, hudební a výtvarnou výchovou nebo zeměpisem. Na prvním stupni je český jazyk vyučován 41 hodin za týden (RVP stanovuje 35) a na druhém stupni se českému jazyku a literatuře věnuje 19 hodin týdně (RVP požaduje 15 hodin za týden). Hlavním cílem na prvním stupni je naučit žáky číst, psát a obohatit jejich slovní zásobu. Seznámit žáky se spisovným jazykem a se základními gramatickými pravidly. V první třídě mají žáci v rozvrhu 9 hodin českého jazyka týdně, stejný počet hodin je i ve druhém ročníku. Třetí a čtvrtý ročník má stanoveno 8 hodin jazyka týdně a pátý ročník pouze 7 hodin týdně. V šestém, sedmém a osmém ročníku je český jazyk a literatura vyučovaná pětkrát za týden. V devátém, tedy posledním ročníku jsou českému jazyku a literatuře věnovány pouze 4 hodiny za týden. V devátém ročníku Základní škola v Trhových Svinech nabízí volitelný seminář z českého jazyka, který má časovou dotaci jednu hodinu týdně. Volitelný seminář českého jazyka je zaměřen na přípravu k přijímacím zkouškám a k doučování slabších žáků, kteří mají mezery v některých částech učiva. Při výuce českého jazyka jsou naplňovány výstupy, které stanovuje RVP ZV. Český jazyk má důležité postavení, jelikož osvojené znalosti žáci aplikují v dalších vědních oborech.

V šestém ročníku se v českém jazyce výuka zaměřuje na základní pravidla pravopisu, třídění slovních druhů, na práci s mluvnickými kategoriemi a novou

terminologii jako je kořen, slovotvorný základ, předpona, přípona a koncovka. Dále se žáci seznamují se základními větnými členy a získávají přehled o rozvíjejících větných členech. Komunikační a slohová výchova je zaměřena na vytvoření korespondence (vzkaz, SMS, e-mail, pohled, dopis), vypravování, popis a dialog nebo monolog. Sedmá třída připravuje žáky na ovládnutí základních pravidel psaní velkých písmen u vlastních jmen, rozlišení větných členů, ovládnutí základních pravopisných jevů a rozlišení druhů zájmen a číslovek. U sloves jsou žáci schopni určit rod činný a trpný. Hlavním tématem v komunikační a slohové výchově je popis a charakteristika (přímá X nepřímá). Dále se žáci naučí zpracovat reklamu, pozvánku a životopis. Jazyková výchova v osmém ročníku připravuje žáky na skladbu. Zejména se žáci naučí orientovat v základních a rozvíjejících větných členech, rozlišovat souvětí podřadné a souřadné, třídit slovesa do slovesných tříd a rozpoznat dokonavý a nedokonavý vid. Ve slohu je výuka zaměřena znovu na charakteristiku (hlavně charakteristika postav- literárních nebo filmových), životopis nebo úvahu. V osmé třídě se žáci naučí pracovat s odborným textem. Slohová výchova vede žáky k sepsání výkladu a referátu, ve kterém využijí odbornou terminologii a názvosloví. Devátý ročník je zaměřen zejména na opakování. Žáci se ve výuce zaměří na syntax (věta jednoduchá X souvětí, věta jednočlenná X dvojčlenná apod.), pravopis (interpunkci), využívají znalosti o slovních druzích, seznamují se se skloňováním obecných, přejatých a cizích jmen. V komunikační a slohové výuce je věnováno vypravování, úvaze, recenzi a úředním písemnostem.

3.3 Shrnutí ŠVP základních škol

ŠVP se soustředí především na propojení výuky s praktickými dovednostmi, což je zřejmé i v pojetí výuky. Ve výuce se na analyzovaných základních školách snaží o to, aby žáci využili nově nabyté vědomosti v praktickém, reálném životě. Dále je veliký důraz kladen na mezipředmětové vztahy. V rámci předmětu český jazyk a literatura se snažíme témata orientovat na ostatní předměty. Zejména na dějepis, občanskou výchovu, zeměpis nebo přírodopis. To souvisí i s volbou témat slohových prací. Školní vzdělávací programy všech zmíněných škol jsou si velice

podobné. Největší odlišností je počet vyučovacích hodin českého jazyka a literatury týdně. Přehled rozdělení nalezneme v tabulce č. 2 na straně 40.

Tabulka č.2:

ODLIŠNOSTI ZÁKLADNÍCH ŠKOL				
ŠKOLA:		ZŠ Horní Stropnice	ZŠ Borovany	ZŠ Rudolfovská
POČET HODIN:	1.stupeň	42	43,5	39
	2.stupeň	22	19	16
JEDNOTLIVÉ TŘÍDY:	1.třída	9	9	9
	2.třída	10	9,5	8
	3.třída	9	8,5	8
	4.třída	7	8,5	7
	5.třída	7	8	7
	6.třída	5	5	4
	7.třída	4	4	4
	8.třída	5	5	4
	9.třída	8	5	4
ODLIŠNOSTI ZÁKLADNÍCH ŠKOL				
ŠKOLA:		ZŠ J. Š. Baara	ZŠ Nové Hradky	ZŠ Trhové Sviny
POČET HODIN:	1.stupeň	43	41	41
	2.stupeň	18	17	19
JEDNOTLIVÉ TŘÍDY:	1.třída	9	9	9
	2.třída	9	10	9
	3.třída	9	9	8
	4.třída	8	8	8
	5.třída	8	8	7
	6.třída	4	4	5
	7.třída	4	4	5
	8.třída	5	4	5
	9.třída	5	5	4

V obsahu výuky se opět analyzované školy převážně shodují. V šesté třídě je výuka zaměřena převážně na spisovnou a nespisovnou podobu českého jazyka, rozlišení slovních druhů, mluvnické kategorie a seznámení se skladbou. Žáci se naučí rozlišit větu jednoduchou a souvětí a seznámí se se základní skladební dvojicí. V rámci komunikační a slohové výchovy, žáci šestých ročníků převážně píšou vypravování a různé druhy korespondence (dopis, e-mail, SMS zpráva, apod.). V sedmém ročníku je důraz kladen na výuku skladby. Zejména na rozlišení věty jednoduché a souvětí, základních a rozvíjejících větných členů. Ve slohu se žáci zaměřují na popis a charakteristiku. V osmém ročníku se žáci opět převážně věnují skladbě (vztahy mezi větami, druhy vět apod.), vyučování je také soustředěno na pravopis (velká písmena, interpunkce, shoda podmětu s přísudkem). V komunikační a slohové výchově je výuka zaměřena opět na charakteristiku, výtah a žáci se naučí psát úvahu na zadané téma. V posledním ročníku se převážně v jazykové výchově opakuje učivo z minulých ročníků. Žáci by měli ovládat pravopis, umět pracovat s jazykovými příručkami a znát skladbu (druhy vět, vztahy mezi větami apod.). V devátém ročníku je komunikační a slohová výchova zaměřena zejména na popis, charakteristiku, úvahu a fejeton.

Výuka odborného textu se dle ŠVP zmíněných škol liší. Nejvíce se školy shodují ve výuce odborného textu v osmém ročníku. Žáci osmých ročníků se učí pravidlům odborného textu na Základní škole V Borovanech, v Nových Hradech a v Trhových Svinech. Všechny tyto školy používají učebnice Fraus, které výuku odborného textu stanovily právě pro osmý ročník (rozboru učebnic se budeme věnovat v praktické části). Základní škola J. Š. Baara v Českých Budějovicích vyučuje odborný text již v sedmé třídě. Žáci se naučí psát referát, výtah a výpisky. V těchto slohových útvarech používají odbornou terminologii a předchází jim vlastní samostudium, kdy si žáci musí najít potřebné informace k sepsání dobrého odborného textu. Základní škola v Horní Stropnici se věnuje odbornému textu až v posledním, tedy devátém ročníku. Je to z důvodu toho, že žáci devátých ročníků mají více zkušeností s psaním slohových prací a dokážou vytvořit takový odborný text, který odpovídá jejím znalostem a dovednostem. Jediná škola, která odborný text ve svém ŠVP nezmiňuje, je Církevní základní škola Rudolfovska v Českých Budějovicích. Důvodem je dle paní učitelky fakt, že se škola více zaměřuje na jiné slohové útvary (zejména popis, vypravování a úvahu). Škola však

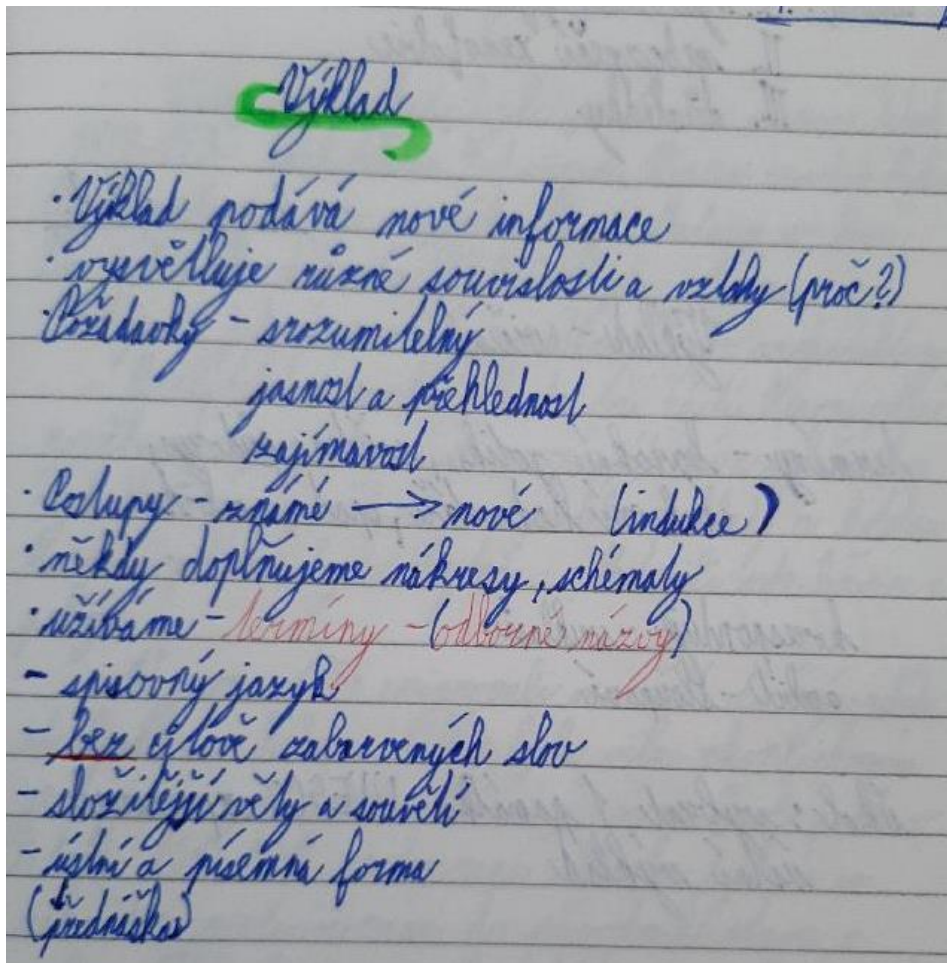
žáky s odborným textem seznámí, aby ho znali a ovládali. Paní učitelka zmínila, že i přes to, že v ŠVP odborný text zmíněn není, je do výuky zařazován. O jeho zařazení do ŠVP již škola uvažuje na příští školní rok.

3.4 Rozbor slohových prací

V rámci praktické části jsme se v této diplomové práci zaměřili nejen na rozbor učebnic a způsob, jakým se věnují problematice odborného textu, ale také na to, jak žáci základních škol zvládají práci s odborným textem. Analýzu diplomové práce jsme věnovali i prvotnímu seznámení žáků s odborným textem.

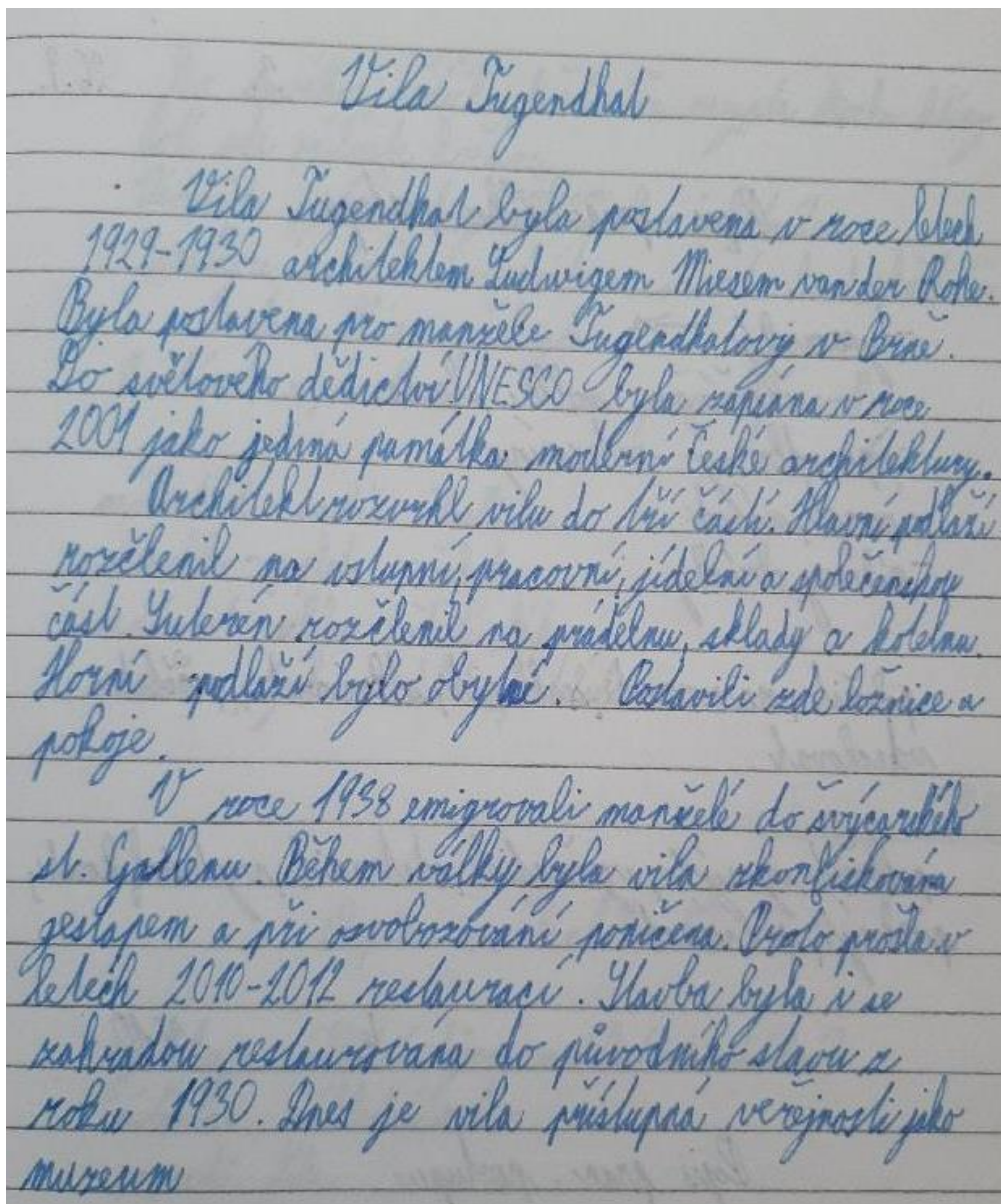
Žáci osmého ročníku Základní školy v Borovanech se výkladem zabývali již na začátku září. To jsem bohužel ve třídě nebyla přítomna. K dispozici jsem dostala pouze školní sešity žáků, do kterých jsem mohla nahlédnout a zjistit, jakým způsobem výuka probíhala a jak mají zapsané poznámky z hodiny. Dále jsem také obdržela přípravu paní učitelky českého jazyka, která byla zaměřena právě na výklad. Příprava je připojena v příloze číslo 9, kde vidíme, že daná problematika byla nejprve prezentována na konkrétním článku, který žáci dostali nakopírovaný. Dále následovalo čtení pravidel výkladu z učebnice, poté psaní poznámek. Strukturu poznámek, které mají žáci v sešitě, vidíme na obrázku číslo 6. Poznámky jsou zároveň zkontrolované a opravené od paní učitelky, proto jsou na obrázku číslo 6 zřetelné opravy.

Obr. číslo 6:

Ověření pochopení látky probíhalo formou samostatné práce. Zadání úkolu znělo jasně: „Vyber si jednu památku UNESCO a zpracuj výklad.“ Text měl být napsán do školního sešitu. Jeho zpracování vidíme na obrázku číslo 7.

Obr. číslo 7:

Důvod, proč byly zadané analyzované slohové práce žákům osmého ročníku, je jednoduchý. ZŠ Borovany používá pro výuku předmětu český jazyk a literatura učebnice nakladatelství Fraus, které se právě odbornému textu převážně věnují v osmém ročníku. Dalším faktem pak bylo samotné doporučení paní učitelky. Slohové práce byly zadány za určitých podmínek. Žáci sice nepsali slohové práce anonymně, ale pan ředitel Základní školy v Borovanech si nepřál, aby v kvalifikační práci byla uvedena jejich jména, proto je v této diplomové práci neuvádíme.

Slohové práce byly napsány dne 13. března 2019, první a šestou vyučovací hodinu, celkem tedy 90 minut z důvodu velké časové náročnosti pro zpracování tématu. Za tuto vyhrazenou dobu měli žáci za úkol napsat odborný text na téma: „*Co všechno umí světlo*“ se stanovenou délkou 25 až 30 řádek. Osobně jsem byla přítomna ve všech vyučovacích hodinách českého jazyka, kdy se odborný text procvičoval a následně psal. Slohové práce si paní učitelka českého jazyka zadávala a opravila sama, jelikož chtěla vědět, na jaké úrovni jsou její žáci s psaním odborného textu. V konkrétních příkladech, které nalezneme v přílohách, vidíme i hodnocení a poznámky paní učitelky. Hodnocení paní učitelky již přihlíží k faktu, že žáci měli již odborný text probraný. Nebyla to pro ně tedy nová látka. Celkem jsem pro tuto diplomovou práci obdržela 28 slohových prací a žádná z nich nebyla napsána žákem, který by měl přiznané podpůrné opatření.

Při psaní slohových prací museli žáci osmých ročníků pracovat se dvěma aspekty. Prvním aspektem byly znát vědomosti i z jiných vyučovacích předmětů, zejména z fyziky, kde zužitkovali své vědomosti o světle, dále také z přírodopisu, z kterého většina žáků zúročila své znalosti o vesmíru. Na co také žáci nesměli zapomenout, je fakt, že ve slohové práci nejde jen o správnou obsahovou složku, ale také o složku jazykovou. Z tohoto důvodu museli správně zformulovat myšlenky do vět s jazykovou správností. Žáci si museli poradit s tzv. mezipředmětovými vztahy, které upozorňují na vazby s jinými vyučovacími předměty. Právě v tomto případě se jedná o propojení českého jazyka (slohové a komunikační výchovy) s fyzikou a přírodopisem. V rámci českého jazyka se mezipředmětové vztahy projevují nejnanejše ve slohu, kde učitel může zohlednit téma z přírodovědy, zeměpisu, chemie nebo právě fyziky.

V rámci diplomové práce jsme se zaměřili i na přístup učitelů a žáků k psaní odborného textu. Paní učitelka vysvětlila, že sloh není u žáků příliš oblíben a s čímž souvisí i fakt, že se mu tolik nevěnují. Pro žáky je těžké zformulovat své myšlenky tak, aby byli schopni vytvořit písemný projev na takové úrovni, aby dosahovali potřebné úrovně. Paní učitelka také přiznala, že i ona sama sloh příliš ráda nemá. Důvodem je složité opravování slohových prací, V rámci slohových prací se musíme soustředit nejen na složku slohovou, ale i jazykovou a soustředit se tak na styl a způsob slohového vyjádření, ale i na stránku pravopisnou, větnou

a morfologickou. Jako hlavní bod při psaní slohové práce je volba tématu. Pro žáky je důležité zvolit téma, které odpovídá jejich znalostem, dovednostem, ale také věku a zájmům. To znamená, že nelze zadat mladším žákům úvahu, jelikož jejich abstraktní myšlení nedosahuje potřebné úrovně. Rozsah slohové práce a potřebný čas je při psaní slohové práce také stěžejní. Tato dvě kritéria je třeba žákům usměrňovat na základě jejich možností a zkušeností se psaním slohových prací. Ohledně odborného textu paní učitelka vyjádřila své obavy ohledně znalostí žáků. Odborný text vyžaduje potřebné znalosti, které ne každý žák má. Důležité proto je zvolit takové téma, které bude pro žáky vhodné a zároveň je bude bavit a zaujme je.

Z mého pohledu si žáci pod pojmem odborný text představují něco, co je nad jejich síly. Díky mé přítomnosti při realizaci slohových prací, jsem měla možnost zkoumat reakce žáků na zadané téma. Žáci zprvu argumentovali, že jejich vědomosti nejsou na takové úrovni, aby dokázali napsat určitý počet řádků na odborné téma z fyziky. Jakmile je paní učitelka uklidnila a prošla s nimi potřebné kroky a úkoly, které žáky připravily na odborný text, jejich názor se změnil. Již po první hodině slohu, která žáky připravovala na realizaci textu, si žáci začali být jistější. To se projevilo již v další hodině, kdy dokázali žáci již o daném tématu hovořit sami a přispívali tak svými informacemi. Při samotné realizaci měli žáci k nahlédnutí Pravidla českého pravopisu. Ty však využila jen malá část žáků osmé třídy. Jelikož jsem měla možnost být i ve třídě na souvislé praxi, všimla jsem si, že žáci s jazykovými příručkami pracují neradi, i když jsem se je já i paní učitelka snažila s nimi naučit pracovat. Problémem dnešní doby je, že žáci upřednostňují vyhledávání jazykových jevů spíše na internetu, než v příručkách z důvodu, že použití mobilního telefonu je pro ně nejjednodušší a nejpohodlnější. Mobilní telefony jsou však při výuce na ZŠ Borovany striktně zakázané. Z tohoto důvodu si žáci nemohli ověřit správnost svých tvrzení na internetu, ale spoléhali na své vědomosti a jazykové příručky nevyužili. Proto ve slohových pracích nalezneme špatný pravopis některých slov nebo špatné užití cizích slov.

3.4.1 Charakteristika slohových prací

Před samotným ztvárněním odborného textu, absolvovali žáci dvě hodiny českého jazyka, ve kterých si nejprve zopakovali pravidla psaní odborného textu a sami si zkusili sestavit jeho koncept. V rámci opakování jim paní učitelka poskytla k přečtení několik vzorů odborného textu. Nejprve se jednalo o článek z učebnice s názvem: „Světové dědictví na seznamu Unesco“, na jehož základě se žáci pokusili sestavit osnovu a ve druhém článku: „Babočka osiková“ žáci měli vyhledávat odbornou terminologii (ukázka číslo 1).

Ukázka č. 1:

Úkol: Podtrhejte odborné názvy

Babočka osiková

Nymphali santiopa

Babočka osiková je největší babočka, která je rozšířena po celém našem území. To zejména v lesích od hor po hory. Upřednostňuje zejména lesní biotopy, ale narazíme na ni i na horských loukách, u břehů řek, nebo v zahradách.

Babočka vytváří pouze jednu generaci, která žije od července do září. Dále následuje přezimování a brzy na jaře (březen - květen) založí potomstvo. Dospělí jedinci tak žijí prakticky celý rok. Samice nakladou vajíčka ve shlucích na větve nízkých bříz (*Betulaspp.*), vrb (*Salixspp.*) a topolů (*Populus spp.*). Během tří až čtyř týdnů se z nich líhnou malé housenky. Vývoj larev trvá přibližně čtyři týdny. Housenky černě zbarvené s červenými skvrnami žijí pospolitě v hnízdech, která opustí až těsně před kuklením. Ze zavěšené kukly se imága vylíhnou do čtrnácti dnů.

Ve druhé opakovací hodině se již žákům sdělilo téma slohových prací, tedy „*Co všechno umí světlo*“. Nejprve byl žákům zadán úkol a to, aby vyjmenovávali, co všechno o světle si z fyziky nebo přírodopisu pamatují. Kdo z žáků chtěl, mohl si psát poznámky, aby potřebné informace ve slohové práci využil. Po zopakování základních informací ohledně světla, si žáci společně sestavili osnovu, které se mohli nebo naopak nemuseli držet. Osnova již v oficiálních pracích nemusela být uvedena. Poté se sami pokusili o koncept odborného textu.

Osnova:

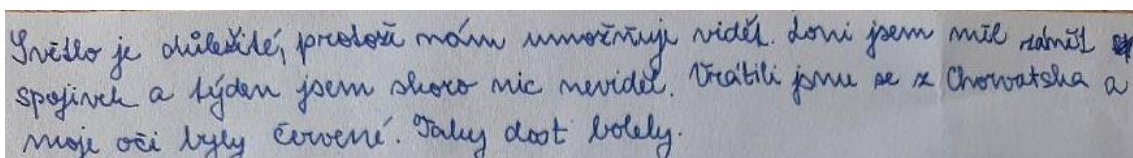
- 1) ÚVOD: cíl odborného textu
- 2) STAŽ: a) světlo a jeho funkce
b) světlo jako zdroj energie
c) možnosti světla
- 3) ZÁVĚR: shrnutí informací o světle

Další, tedy třetí hodinu, se již žáci věnovali individuálnímu sepsání odborného textu. Jak již bylo uvedeno, většině žáků nestačila časová dotace 45 minut, proto se slohová výuka protáhla i do hodin literatury. V rámci hodnocení si paní učitelka stanovila formu bodování, maximum bylo 10 bodů. Hodnotila se stránka obsahová, jazyková, ale taky pravopis. Paní učitelka si zvolila kombinovanou formu známkování. To znamená, že obodovala sloh nejprve z hlediska stylizačního a obsahového, posléze i z hlediska pravopisného. Žáci tedy obdrželi nejen body za stylizační stránku, ale i za pravopis. Nejlépe ohodnocenou práci nalezneme v příloze číslo 9, kde žák obdržel 9 bodů za stylizační stránku. Jeden bod mu byl stržen za členění textu. Za pravopis žák získal plný počet bodů, tedy deset.

V rámci analýzy diplomové práce jsme se zaměřili na to, jak se žáci dokážou stručně a věcně vyjadřovat, zda dokážou využít neosobní přístup a objektivnost. Soustředili jsme se také na to, zda žáci dovedou napsat text bez expresivních slov. Tyto aspekty nebyly všude splněny. V slohových pracích nalezneme subjektivitu

(např. „Podle mě je světlo velice důležité. Já bych bez něj nemohl žít a fungovat.“). Jedna slohová práce obsahovala značný počet emočních projevů a jevila se spíše jako vypravování, jelikož žák vypravoval svůj den, kdy kvůli zánětu spojivek neviděl. Jeho práce byla také obodována nízkým počtem bodů za nedodržení tématu a splnění slohového postupu (obrázek číslo 8).

Obr. číslo8:

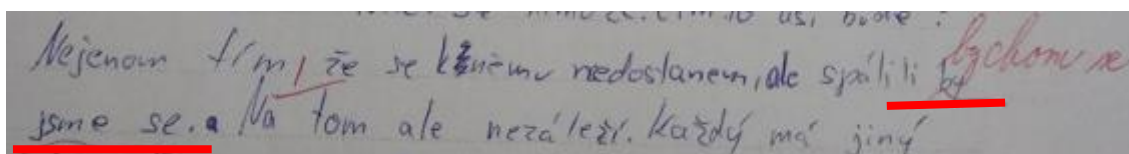
Při procvičování a nácviku psaní odborného textu se kladl důraz na rozdělení textu do tří částí (viz. osnova), tedy úvod, stat' a závěr. Žákům bylo vysvětleno, co náleží do určité části a jak si mají svůj text rozdělit. Úvod nedělal žákům problémy. Dokázali vtáhnout čtenáře do dané problematiky a nastínit, čeho se bude následný text týkat (např. „Život bez světla? To by nešlo. Světlo není důležité jen pro lidský organismus, ale i pro rostliny, zvířata a dokonce i věci.“). Jedna práce úvod postrádala. Žák ho vynechal a začal přímo řešit konkrétní problematiku (např. „Světlo je důležité pro fotosyntézu. Fotosyntéza znamená...“). V úvodu slohových prací můžeme nalézt otázky. Jedná se zejména o úvahové otázky, na které najdeme odpověď v následujícím textu (např. „Co je světlo? Co umí světlo? Co bychom dělali, kdyby světlo neexistovalo? Umíme si představit život bez světla?“). Někteří žáci se osnovy příliš nadrželi. Je však nutné zopakovat, že dodržení osnovy nebylo povinné. V rámci stati se žákům nedařilo splnit předepsaná pravidla, která by měla být při psaní odborného textu dodržena. Právě to se může jevit jako důvod, proč žáci velice často odbíhali od řešení problému a nedošli ke konkrétnímu cíli. V rámci stati žáci řešili konkrétní problémy spojené se světlem. Již název slohové práce: „Co všechno umí světlo?“ napovídal, co musí v textu být zmíněno. Žáci se v myšlenkách často lišili. Ve slohových pracích nalezneme témata, která se soustředí na člověka a jeho život bez světla, na přírodu a její stav bez světelného záření. V textech se setkáme

i se zmíněním deprese, jelikož světlo dokáže člověka udržet v dobré náladě (např. „Pokud není hezké počasí, má většina lidí špatnou náladu. Když svítí slunce, je nálada hned lepší. Slunce vytváří světlo. To znamená, že světlo má na lidský organismus dobrý vliv.“).

Závěr žáci dokážou napsat správně, jelikož dokážou zhodnotit předchozí text. V závěru se žáci nejčastěji věnovali shrnutí a zopakování poznatků, kterými se zabývali ve stati odborného textu (např. „Tak si to ještě jednou zopakujeme. Světlo je důležitým zdrojem energie.“). Najdeme však i práce, které závěr zcela postrádají. Důvodem však není, že by ho žáci nestihli napsat, jelikož dostali na práci dostatek času. Nikdo z 28 žáků nevyužil ke své práci celé dvě hodiny. Slohové práce odevzdávali dobrovolně v kratším časovém intervalu, jelikož měli žáci slohové práce hotové. V příloze číslo 11 nalezneme slohovou práci, která nesplnila předepsaný počet řádek. Závěr této práce obsahuje pouze jednu větu (např. „Abych to shrnula, světlo je potřeba k celému našemu životu.“). Tato práce patří k těm méně povedeným. Kromě nesplněného počtu řádek v ní nalezneme i větší množství pravopisných chyb, příklady nespisovné češtiny (Světlo umí všechno, co potřebujem), problémy s interpunkcí a velkými písmeny.

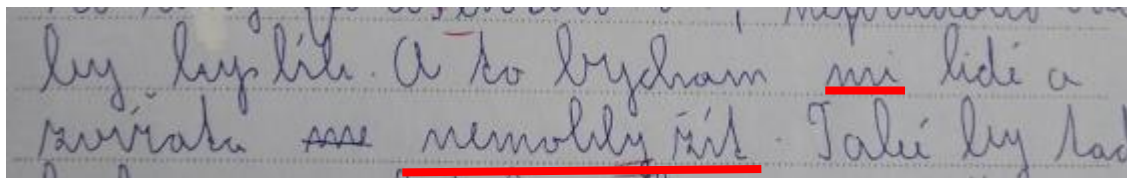
V rámci analýzy slohových prací jsme se také soustředili na pravopis. Právě pravopis se ukázal jako jednou z největších obtíží. Nejvíce žáci chybují v podmiňovacím způsobu slovesa být (viz obrázek číslo 9). Tento jev se ve slohových pracích objevoval velmi pravidelně. Dle paní učitelky je to z důvodu používání obecné a nespisovné češtiny, která má vliv i na žákův psaný projev.

Obr. číslo 9:

Také ve slohových pracích jsou často obtíže ve shodě podmětu s přísudkem, viz obrázek číslo 10. Na obrázku číslo 5 také vidíme správné použití i/y ve slově my.

Obr. číslo 10:

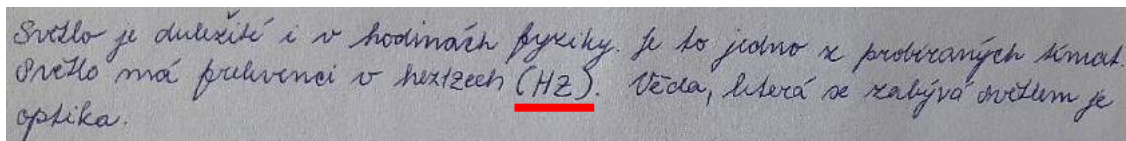

Dalším problémem byl pravopis cizích jmen, která žáci používali zejména v odborné terminologii. Stěžejní slovo, které činilo velké potíže, je „fotosyntéza“ a její obměny. Žáci si neuměli poradit s lexikálním pravopisem, ve většině případů psali „fotosintéza“. V jedné slohové práci se našel i výraz: „fotozintéza“ či „photozynthesa“. Odborná terminologie se objevovala v některých pracích nadměru (např. „*Díky Slunci máme fotosyntézu. Fotosyntéza je velice důležitá, protože díky ní kvetou květiny. Bez fotosyntézy bychom neměli květy.*“). Ve slohových pracích také nalezneme dvojí zápor (např. „*Nemůžeme nesouhlasit s tím, že....*“). Musíme však zohlednit, že žák osmého ročníku nemá ohledně záporu potřebné znalosti. Další chybou, kterou jsme v rámci analýzy slohových prací pozorovali, je psaní slovesa na konci věty. V rámci přípravy v hodinách slohu, paní učitelka na tuto chybu upozorňovala. Našlo se však několik slohových prací, ve kterých právě tuto chybu nalezneme (např. „*Bez světla bychom opravdu žít nemohly.*“). V procvičovacích hodinách byl také kladen důraz na opakování sloves – být a mít. Žáci byli naváděni, aby tato slova obměňovali jinými synonymy. Žáci dostali cvičení, které je směřovalo k tomu, aby tato slovesa dokázali využít jiným způsobem (např. *být: nacházet se, vyskytovat se, existovat, apod.*). I přes to se ve slohových pracích jiné ekvivalenty příliš nevyskytovaly. Žáci tato slovesa používají ve velké oblibě a s jejich obměnami si nedělali velké starosti.

Žáci osmého ročníku si dále nevěděli rady s interpunkcí. Ve většině slohových prací nalezneme buď vynechané, nebo špatně užitě interpunkční znaménko. Musíme zdůraznit, že žáci využili ve svých pracích různé interpunkční

značky. Zejména se jedná o závorky. Obdrželi jsme celkem osm slohových prací, ve kterých byla správně užitá závorka (obrázek číslo 11).

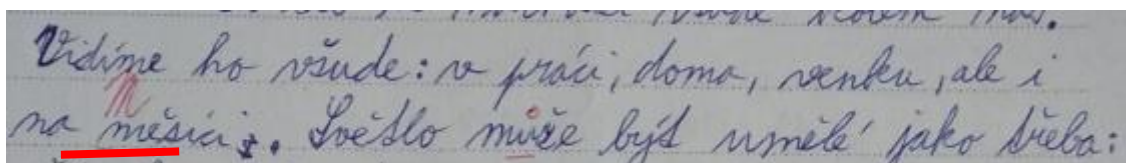
Obr. číslo 11:

Světlo je důležitá i v hodinách fyziky. Je to jedno z probíraných témat. Světlo má frekvenci v hertzech (Hz). Věda, která se zabývá světlem je optika.

V rámci pravopisu jsme se zaměřili i na psaní velkých písmen. Žáci často využívali ve svých pracích názvosloví z vesmíru, názvy planet a hvězd. Ve většině případů však užili chybné začáteční písmeno. Jednalo se zejména o názvy: „Slunce, Měsíc a Země“. Tyto názvy se v jejich pracích vyskytovaly převážně s malým začátečním písmenem. Konkrétní příklad chybného užití počátečního písmena vidíme na obrázku číslo 12.

Obr. Číslo12:

Vidíme ho všude: v práci, doma, venku, ale i na měsíci. Světlo může být vnímáno jako síla.

Žáci k vypracování odborného textu obdrželi předtištěné papíry velikosti A4, na kterých již měli zvýrazněné řádky. Pouze jedna slohová práce byla delšího rozsahu. Žák k dokončení svých myšlenek potřeboval ještě jeden papír navíc. Tuto slohovou práci můžeme nalézt v příloze číslo 12. Slohová práce byla ohodnocena devíti body za stylistickou stránku a osmi body za pravopis. Tímto výsledkem se řadí k jedné z nejlépe hodnocených prací.

Obsahově byla většina slohových prací v pořádku. Žáci dokázali správně zformulovat informace, vyjádřit hlavní myšlenku, shrnout body svého pozorování a neodbíhat od tématu. I přes to, že se jednalo o poněkud složitější téma, žákům se podařilo popsat, k čemu světlo potřebuje, jaká je jeho funkce, jak můžeme světlo

využit, nebo co by se stalo, kdybychom žili bez světla. Ve slohových pracích velice často nalezneme řečnické otázky, ve kterých žáci zjišťují, co všechno světlo umí. Takový příklad vidíme např. v příloze číslo 11. Žáci si zvolili slohový postup úvahový.

3.5 Shrnutí

V rámci praktické části diplomové práce jsme zjistili, že odborný text není na druhém stupni základní školy vynecháván. Věnují se mu nejen učebnice, ve kterých odborný styl nalezneme v kapitolách o odborném textu (např. Fraus – Český jazyk 8), nebo v kapitolách o referátu, výkladu nebo výtahu (např. SPN – Český jazyk 8). Nejčastěji je odborný text na základě rozboru učebnic vyučován v osmých ročnících, ale samozřejmě každá učebnice je individuální a odborný text zařazuje do jiného ročníku. Samozřejmě odborný text není opomíjen ani ve školních vzdělávacích programech.

Z analyzovaných slohových prací, které byly zaměřené na odborný text, je zřejmé, že žákům psaní takového druhu textu činí značné problémy. Žáci dokážou sestavit odborný text, ve kterém nalezneme vysvětlení a shrnutí dané problematiky. Samozřejmě v určitých případech, které nalezneme v přílohách nebo na obrázcích, vidíme časté chyby, kterých se dopouští. Také ve slohových pracích uvidíme nesprávně použitou terminologii, i když v menší míře. Práci s cizími či odbornými názvy však nesmíme příliš hodnotit vzhledem k věku žáků. Je jasné, že ne všechny práce (celkem 28) jsou zdařilé.

Jedním z důvodů, proč se většina prací žákům povedla, je to, že odborný text byl řádně procvičen. Jak již zmiňujeme v předchozích kapitolách, odbornému textu se výuka hodin českého jazyka věnovala celkem 4 hodiny (2 hodiny nácviku, 2 hodiny realizace). Dalším důvodem je, že téma „*Co všechno umí světlo*“ bylo žákům přiblíženo i v hodinách fyziky, kde se o světle učili jen několik hodin před zadáním slohové práce. Zvolení tématu bylo založeno na propojení mezipředmětových vztahů. Po společné konzultaci s paní učitelkou jsme zvolily právě toto téma, jelikož ho žáci ve fyzice momentálně probírali.

Největší problém činil pravopis. Tento fakt mě nepřekvapil, jelikož pravopis dělá žákům problémy ve všech ročnících. Chybovali i ti, co při psaní slohu nahlíželi do Pravidel českého pravopisu. Co mě však překvapilo, bylo používání odstavců. Od žáků osmého ročníku jsem očekávala, že znají pravidla jejich tvoření. Bohužel odstavce v několika pracích chyběly, a to i přes to, že paní učitelka několikrát během hodiny připomněla, aby žáci nezapomínali rozčleňovat text.

Dle našeho hodnocení jsou práce celkem zdařilé. Žáci dokázali spojit znalosti z jiných předmětů s českým jazykem a vytvořit text, který dává smysl a čtenáře nejen poučí, ale i seznámí s danou problematikou.

4 ZÁVĚR

Diplomová práce se skládá ze dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část je zaměřena na vysvětlení potřebné terminologie, dále čtenáře seznamuje s pravidly psaní odborného textu, s jazyky, které mají největší vliv na odbornou terminologii a nejčastěji se používají. Také důvody, proč se právě autoři odborných textů obrací k těmto jazykům a využívají je.

Praktická část obsahuje rozbor učebnic českého jazyka. Zejména jsme se zaměřili na to, zda je vůbec odborný text zařazen do slohové výuky. V rámci rozboru učebnic jsme se zaměřili na nakladatelství Fraus, SPN a Nová škola. Zjistili jsme, že učebnice věnují odbornému textu několik kapitol, ve kterých se žáci s pravidly psaní seznámí a zároveň i procvičí. Praktická část se dále zabývala stěžejními dokumenty pro české školství. V těchto dokumentech jsme se zaměřili na to, zda vůbec zmiňují výuku odborného textu na druhém stupni základních škol. V rámci analýzy jsme zjistili, že s výukou odborného textu se analyzované základní školy převážně shodují. Pouze Základní škola Rudolfová v Českých Budějovicích ve svém ŠVP odborný text neuváděla. V neposlední řadě se v praktické části zabýváme analýzou konkrétních slohových prací.

V rámci analýzy praktické části bylo zjištěno, že odbornému textu se výuka slohu nevěnuje tak často, jako např. výuce vypravování nebo popisu. Odborný text je sice v učebnicích zmíněn, avšak ne v každém ročníku (hlavně ho nalezneme v osmém ročníku). Nejčastěji se s odborným textem setkáme v kapitolách o výtahu a výkladu. Kapitulu s názvem: „Odborný text“ nalezneme pouze v učebnici českého jazyka pro osmý ročník nakladatelství Fraus (příloha č. 4) .

Co se týče analýzy konkrétních slohových prací, zjistili jsme, že žákům nečiní větší obtíže napsat odborný text. Zohlednit musíme i fakt, že před ztvárněním odborného textu na téma: „*Co všechno umí světlo*“, žáci absolvovali dvě hodiny, ve kterých si veškerá pravidla a poznatky zopakovali. Nepřekvapilo mě, že největším problémem byl pravopis, který činil žákům problémy ve většině slohových prací.

S odborným textem se žáci setkávají velice často, proto je přínosné, že ho napsali na tak dobré úrovni. Výzkum diplomové práce ukázal, že žáci sice nemají slohovou výuku příliš v oblibě, avšak se zadaným úkolem si dokážou poradit.

5 POUŽITÁ LITERATURA:

BEČKA, Josef Václav. Úvod do české stylistiky. Praha: R. Mikuta, 1948. Knižnice Kruhu přátel českého jazyka.

BEČKA, Josef Václav. Česká stylistika. Praha: Academia, 1992. ISBN 80-200-0020-8.

ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ. *Současná stylistika*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-961-4.

ČECHOVÁ, Marie. Komunikační a slohová výchova. Praha: ISV, 1998. Jazykověda (Institut sociálních vztahů). ISBN 80-85866-32-3.

ČMEJRKOVÁ, Světlá, František DANEŠ a Jindra SVĚTLÁ. *Jak napsat odborný text*. Praha: Leda, 1999. ISBN 8085927691.

ČMEJRKOVÁ, Světlá. *Čeština, jak ji znáte i neznáte*. Praha: Academia, 1996. ISBN 8020005897.

CVRČEK, Václav. *Mluvnice současné češtiny*. Vydání druhé. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2812-7.

HOFFMANNOVÁ, Jana, Jiří HOMOLÁČ, Eliška CHVALOVSKÁ, Lucie JÍLKOVÁ, Petr KADERKA, Petr MAREŠ a Kamila MRÁZKOVÁ. *Stylistika mluvené a psané češtiny*. Praha: Academia, 2016. Lingvistika (Academia). ISBN 978-80-200-2566-1.

HUBÁČEK, Josef. Vyučování slohu na vyšším stupni základní školy. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976. Odborná literatura pro učitele.

KROBOTOVÁ, Milena. Úvod do české stylistiky. Olomouc: Univerzita Palackého, Pedagogická fakulta, 2001. ISBN 80-244-0315-3.

SCHACHERL, Martin, Petra DUDÁKOVÁ a Adéla SCHACHERLOVÁ. Slohové postupy a slohové útvary: cvičebnice. Vodňany: Gymnázium Vodňany, 2014. ISBN 978-80-905874-0-3.

Slovník cizích slov: kolektiv autorů a konzultantů. Praha: nakladatelství PLOT, 2006. ISBN 80-86523-77-2

WEBOVÉ STRÁNKY:

<http://www.bigy-cb.cz/czs/>

<http://www.zsbaara.cz/>

<http://www.msmt.cz/>

<http://www.zsborovany.cz/>

<http://naseucebnice.cz/>

<http://www.zsnh.cz/>

<https://www.nns.cz/>

<https://www.zshstropnice.cz/>

<https://www.ucebnice.fraus.cz>

<http://zssviny.cz/>

<https://www.universitas.cz/>

CITACE OBRÁZKŮ:

AUTOR NEZNÁMÝ, Autor Neznámý. *Fraus* [online]. [cit. 25.6.2019]. Dostupný na WWW: <https://ucebnice.fraus.cz/catalog/cs/ii-stupen-cesky-jazyk/ck2scjick2s.html>

AUTOR NEZNÁMÝ, Autor Neznámý. *Nová škola* [online]. [cit. 25.6.2019]. Dostupný na WWW: <https://www.nns.cz/blog/cesky-jazyk-2-stupen/>

AUTOR NEZNÁMÝ, Autor Neznámý. *SPN* [online]. [cit. 25.6.2019]. Dostupný na WWW: <http://naseucebnice.cz/97-ucebnice-a-pracovni-sesity-z-cj>

6 PŘÍLOHY

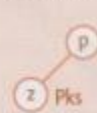
Příloha číslo 1

SKLADBA

Rozvíjející větné členy – členy, které zavisejí na jiném větném členu

a) **přívlastek**

přívlastek Pk	
Přívlastek (Pk) blíže určuje význam podstatného jména. Ptáme se otázkami jaký?, který?, čím?	
Mezi přívlastkem a jeho řídícím podstatným jménem je vztah závislosti, tvoří spolu skladební dvojici.	
přívlastek shodný Pks	přívlastek neshodný Pkn
S podstatným jménem se shoduje v rodě, čísle a pádě.	S podstatným jménem se neshoduje v rodě, čísle ani pádě.
Stojí zpravidla před podstatným jménem.	Stojí zpravidla za podstatným jménem.
Bývá vyjádřen přídavným jménem, zájmenem nebo číslovkou.	Bývá vyjádřen podstatným jménem, příslovcem nebo infinitivem slovesa.
zlý pes naš pes druhý pes	pes kamaráda vila naproti nutnost učít se
	

1 Přidejte k podstatným jménům na obrázcích nad tabulkou vhodné přívlastky shodné i neshodné.

2 Doplňte vhodné přívlastky a určete Pks a Pkn:

_____ stůl, _____ běžci, cesta _____,
 _____ zajíc, _____ mrak, pasta _____,
 paprsky _____, _____ bouře,
 proudy _____, _____ žák, brýle _____,
 boty _____, _____ salát, prsten _____,
 _____ den, _____ vlasy, židle _____,
 _____ strýček

Jakou skladební dvojici už znáte?

71

Příloha číslo 2

KOMUNIKACE A SLOH

- 1 a) Přečtěte si pozorně následující text:

Paryby

představují vývojově nejprimitivnější čelistnatce. Nalézáme u nich chrupavčitou kostru s částečně zachovalou chordou mezi obratli, 5 až 7 nekrytých žaberních skulin a ústní otvor ve tvaru příčné štěrbině na spodě hlavy. Povrch těla kryjí trnité plakoitní (kostěné) šupiny, které se na čelistech mění v silné zuby. Tyto šupiny stavbou zcela odpovídají zubům obratlovců.

K charakteristickým znakům paryb patří i nesouměrná ocasní ploutev. Rozmnožují se vejci (vnitřní oplození), někdy dochází i k živorození. Známe asi 600 druhů paryb, rozlišovaných na žraloky, rejnoky a chiméry.

Většina žraloků je dravá a napadá nej-různější mořské živočichy, největší druhy se však živí planktonem (žralok velký – až 18 m). Vyznačují se vynikajícím čichem, jsou dobří a vytrvalí plavci.

Rejnoky poznáme podle silně zploštělého těla a bičovitě protáhlého ocasu. Žijí při mořském dně, u řady druhů se vyvinuly elektrické orgány.

Podivně vyhlížející chiméry též řadíme k parybám, avšak jejich původ není zcela jasný.

Z knihy *Informatorium pro každého aneb moderní vědění – příroda* kolektivu autorů

- b) Vypracujte jednoduchou heslovitou osnovu.
c) Každý bod osnovy převedte do věty.
d) Podle větné osnovy článek stručně převyprávějte.
e) Napište stručný výtah, dbejte na grafickou úpravu.

- 2 a) Přečtěte si text:

Dakotové

(Nakota, Lakota) – jeden z nejpočetnějších indiánských kmenů v Severní Americe, patřící do dakotské (dříve siouxské) jazykové skupiny. Žili původně na území Jižní a Severní Dakoty (odtud jméno), v jihozápadní části Minnesoty a v pohraničí Montany, Wyomingu a Nebrasky. Po vítězné bitvě u Little Bighornu (25. 6. 1876), kterou vedl náčelník Sedící Býk se svými 4 tisíci válečníky, docházelo postupně k usídlování jednotlivých skupin na osvobozeném území a v blízkých rezervacích.

Z původních asi 30 tisíc Dakotů v polovině 19. stol. vzrostl jejich počet na téměř dvojnásobek. Většina z nich přešla od lovecko-sběračského způsobu života k uselému zemědělství.

Z knihy *Abeceda národů* Josefa Wolfa

- b) Vyznačená slova nahraďte synonymy.
c) Sestavte výtah.
d) Podle výtahu ústně převyprávějte obsah článku.

Žralok obrovský (velryb)

Na mapě Severní Ameriky najdete státy a místa, o kterých se mluví v textu.

Jak myslíte, že žijí indiáni dnes?

Příloha číslo 3

KOMUNIKACE A SLOH

- 3 Zvolte si jeden článek ze své učebnice dějepisu (fyziky, přírodopisu apod.) a vypracujte výtah.
- 4 Doplněte si do čtenářského deníku výtah knihy, kterou jste přečetli. Nezapomeňte uvést autora, název knihy atd.

Výpisky

Výpisky na rozdíl od výtahu nezachycují větnou stavbu, nemusí být psány formou souvislého textu. Jsou přehledné a stručné.

Výpisky slouží k uchování důležitých informací. Jejich vypracování musí předcházet pozorné přečtení článku (nebo knihy).

Výpisky jsou nezbytnou součástí každého studia, neboť usnadňují orientaci v odborné literatuře. Přijímají je buď formou hesel, nebo je zapisujeme ve větách. Výpisky můžeme doplnit citátem.

Podobně jako u výtahu citujeme zdroj informací, autora díla a datum vydání.

Výpisky můžeme zaznamenávat na jednotlivé kartičky a uchovávat formou kartotéky. Pro řazení potom můžeme zvolit různé systémy (abecední, předmětový apod.).

Např.: KOL. Přírodopis 6. Plzeň: Fraus, 2003, s. 92.

- 1 Z uvedeného článku poříďte dvojí výpisky, jednou výpisky ve větách, podruhé formou hesel. Povězte, která forma vám vyhovuje více:

Nástup Habsburků na český trůn

Roku ... byl českým králem zvolen rakouský arcikníže Ferdinand I. Habsburský, bratr císaře Karla V. Habsburkové toužili ovládat celou Evropu. Proto nešetřili sil ani peněz, když se naskytl možnost získat jagellonské dědictví. I když Ferdinanda předcházela pověst tvrdého muže a vládce, vliv Habsburků v Evropě byl tak silný, že mu čeští stavové dali přednost před ostatními kandidáty.

Ferdinand I. od začátku usiloval o to, aby český trůn získal dědičně, to znamená i pro své potomky. Poukazoval na dědičné nároky své manželky, jagellonské princezny Anny, sestry krále Ludvíka I. Jagellonského. Čeští stavové jeho nároky neuznali.

Ferdinand I. Habsburský spojil pod svou vládou rakouské země, český stát a tu část království uherského, která nebyla obsazena Turky. Ve střední Evropě tak vzniklo největší a nejlidnatější soustátí, obydlené mnoha národy a národnostmi, nazývané habsburská mnohonárodnostní monarchie (trvala až do r. 1918).

Z učebnice *Dějepis pro 7. ročník* Miroslava Hrocha a kolektivu

- 2 Vyberte si ve dvojicích stejný článek z učebnice přírodopisu (fyziky, dějepisu apod.) a každý zvlášť vypracujte výpisky:
 - a) Porovnejte je a zhodnoťte jejich kvalitu.
 - b) Společně hledejte případné chyby, kterých jste se dopustili.

Dokážete doplnit chybějící datum?

letohrádek Belveder

Víte, jak se jinak tato stavba nazývá?

Pokuste se letohrádek popsat a zařadit ho k určitému architektonickému stylu.

4. Odborný text a jeho tvorba

S odbornými texty různé úrovně se setkáváme denně. V učebnicích, různých populárně naučných časopisech a knihách, ale stále více také prostřednictvím internetu. Existují různé úrovně odbornosti – je rozdíl mezi vědeckým textem určeným expertům v daném oboru, texty ve vysokoškolských učebnicích a texty určenými pro širokou veřejnost.

Ve všech případech však jde o **odborný funkční styl**, který se, i přes velké rozdíly v míře složitosti, vyznačuje některými společnými rysy. Při tvorbě odborných textů se výrazně uplatňuje **slohový postup výkladový a slohový postup popisný**. Na texty určené širší veřejnosti, včetně textů v učebnicích, jsou kladeny některé základní požadavky.

Nejdůležitějším slohovým útvarem je **výklad**. Má podobu **mluvenou** i **psanou**.

Výklad by měl být:

- pravdivý, věcně správný
- objektivní (nezávislý na našich pocitech a přáních)
- přiměřeně rozsáhlý, podle toho, komu je určen
- přehledný a systematický
- srozumitelný pro cílového uživatele
- jazykově správný, založený na spisovném jazyce
- slovní zásobou založený na slovech citově neutrálních a zvláště na odborných názvech – termínech
- jazykově přiměřeně složitý, aby dokázal vyjádřit podstatu jevů, vztahy mezi jevy, jejich vznik, vývoj, vztahy mezi jejich částmi...

1 a) Posuďte, zda následující výklad těmto kritériím odpovídá:

Větné členy (základní shrnující výklad určený pro žáky 7. ročníku)

Větné členy jsou základními jednotkami stavby větných celků. Dělíme je na dvě kategorie – **základní větné členy** a **větné členy rozvíjející**. Všechny větné členy se mohou vyskytovat jako **holé**, **rozvité** nebo **několikanásobné**.

Základními větnými členy jsou **podmět** a **přísudek**.

Podmět je větný člen, který většinou vyjadřuje původce určitého děje, činnosti nebo stavu. V naprosté většině případů je vyjádřen podstatným jménem nebo jiným ohebným slovem v 1. pádu. Podmětem však může být i infinitiv slovesa (*učit se je důležité*), případně i slovo neohebné – např. citoslovce (*ozvalo se bum*).

Přísudek vyjadřuje nějaký děj, činnost nebo stav. Jeho základem bývá sloveso v určitém tvaru. Rozeznáváme přísudek slovesný (*žáci píší*), jmenný se sponou (*počasí je příznivé*, *Karel IV. byl český král*, *bratr se stal truhlářem*) a jmenný beze spony (*sliby chyby*).

Mezi **rozvíjející větné členy** patří přívlastek, předmět, různé druhy příslovečného určení a doplněk.

Přívlastek je větný člen, který rozvíjí podstatné jméno. Rozeznáváme přívlastek shodný (*krásné počasí*) a přívlastek neshodný (*počasí na horách*).

Předmět je větný člen, který rozvíjí sloveso (*psal dopis*) nebo přídavné jméno (*schopný všeho*). Vyjadřuje někoho nebo něco, koho nebo čeho se děj týká. Vždy se na něj ptáme pádovou otázkou.

invence – vynalézavost, důvtip, nápad.

kompozice – stavba slohového celku (členění).

stylizace – slohové upravování díla (jazykové prostředky).

Příloha číslo 5

KOMUNIKACE A SLOH

Úvod do učiva slohu

Opakujeme si:

- 1 Které slohové útvary již znáte? (může vám pomoci přehled na s. 147)

Nauka o slohu (stylistika) zkoumá styly jazykových projevů člověka.

Cílem slohu - je naučit se vytříbenému ústnímu nebo písemnému projevu, proto poznáváme způsob zpracování obsahu, věnujeme pozornost výběru jazykových prostředků, jejich uspořádání a využití v jazykových projevech.

1. Výklad

Výklad

- jeden ze základních útvarů odborného stylu (tzn. je základem učebnic, odborných publikací a odborných časopisů),
- jeho základem je **výkladový slohový postup**,
- vysvětluje různé vnitřní souvislosti a vztahy, vznik a vývoj jevů, podstatu jevu,
- jeho cílem je odborné poučení, sdělení nových poznatků (odpovídajících vědeckému poznání).

Osnova výkladu:

1. **Úvod** - uvedení tématu, problematiky
2. **Vlastní výklad** -
 - a) z jednotlivých konkrétních případů vyvodit obecný závěr
 - b) z obecné poučky dojít k objasnění jednotlivých konkrétních případů
3. **Závěr** - shrnutí poznatků, vyvození závěrů, poučení, zobecnění, využití v praxi

Jazykové prostředky:

- odborné názvy,
- bez citového zabarvení,
- jmenné vyjadřování nebo slovesně jmenné,
- složitější větné celky, správné a přesné vyjadřování myšlenkových vztahů (věty příčinné, podmínkové, účelové apod.).

- 2 a) Přečtěte si text:

Zachraňte nosorožce

14. prosince 2005 byla zahájena mezinárodní kampaň na záchranu nosorožců.

Proč jim hrozí vyhubení? Ještě nedávno, před 50 lety, patřila tato zvířata prehistorického zjevu k relativně početným - ve volné přírodě žily

Příloha číslo 6

4. VÝTAH

- **Výpisky**
- slouží k **uchování důležitých** nebo pro nás **zajímavých údajů** z psaných i mluvených textů, z knih, z novin, časopisů, internetu apod.;
- nutí nás přemýšlet o četbě a **usnadňují nám studium**;
- měly by být **stručné, výstižné a přehledné**;
- **hlavní myšlenky** jsou často zachyceny pouze heslovitě – pomocí **hesel a klíčových slov**;
- mohou vznikat přímo během čtení nebo hned po něm.

D 1. a) *Vypište z textu zajímavé údaje.*

Romulus a Remus

Vestálce Rei se narodila dvojčata. Jejich otcem byl prý Mars, římský bůh války. Hošici se jmenovali Romulus a Remus. Král však nesvolil, aby robátka zůstala naživu. Báł se, aby z nich nevyrostl budoucí mstitel jeho zločinů, a oba chlapečky poručil utopit. Ale sluhům, kteří měli tento krutý rozkaz vykonat, bylo těch dvojčátek líto. „Jak jsou krásní a jak se mají k světu!“ nařikal jeden přes druhého. Smutně pustili oba hošíky i s kolébku po vodě Tiberu a se zármutkem v srdci se ubírali domů. Ani se neohlédli, a proto nespátřili zázrak, který se po jejich odchodu stal: kolébku unášely vlny, až konečně uvázla v bahně u lesnatého břehu. Vzápětí se stalo něco neslychaného. K zachráněným chlapečkům se přiblížila vlčice. Přišla až ke kolébce, postála plna údivu nad tím zjevem, vrtěla ocasem, lísala se k těm ubožátkům a něžně je olizovala. Pak je s mateřskou péčí kojila svým mlékem. Hošici horlivě sáli vlčí mléko a rostli jako z vody. Potom je šťastnou náhodou našel dobrý pastýř Faustulus, vzal si je do své chatrče a se svou manželkou je vychovával.

(Rudolf Mertlík: Starověké báje a pověsti – upraveno)

b) Význam neznámých slov vyhledejte ve slovníku nebo na internetu.

- **Metoda trojího čtení**
- ke studiu můžeme použít tzv. **metodu trojího čtení**;
- při **prvním čtení** získáme **celkovou informaci o textu** a jeho důležitých místech;
- **druhé čtení je důkladné**, studujeme podstatné části, soustředíme se na **klíčová slova**, která jsou často graficky odlišena od zbývajících textu,
- ♦ **vyhledáváme si neznámé pojmy** pomocí slovníků nebo internetu,
- ♦ **pořizujeme si výpisky**;
- při **třetím čtení** se soustředíme na **vybrané části textu**.

V 2. a) *Nejprve si text pozorně přečtěte. Při druhém čtení vyhledejte klíčová slova.*

Počátky českého divadla

V Praze působil v 18. století známé divadlo v Kotcích, kde se hrály slavné opery i lidové frašky a veselohry inspirované vídeňským měšťanským a lidovým divadelnictvím (až do 40. let 19. století jim byl ovlivněn i J. K. Tyl). Není divu, že mladí vzdělanci, kteří programově chtěli tvořit českou kulturu, upírali pozornost právě k divadlu.

Příloha číslo 7

Země je řídce osídlena Laosany (přes 70 %), kteří hovoří jazykem příbuzným thajštině, dále zde žijí Vietnamci, Kambodžané a Číňané. Hlavní město Vientiane leží na řece Mekongu u thajských hranic. Vyrábí se cín a tropické plodiny, především káva.

(Podle Josefa Šubrta a Aleny Vandové)

- a) Napište k článku osnovu.
 - b) Které údaje si z textu vypíšete, když se budete zabývat národy, jež žijí v Asii?
 - c) Které údaje si z textu vypíšete, když se budete zabývat asijskou přírodou?
5. Vyberte si z některé učebnice nebo z populárně-naučné knihy článek, který vás zajímá, a zpracujte jeho výtah.

■ ENCYKLOPEDICKÁ HESLA

1. Bohdalová Jiřina, *1931, č. herečka. Činná v divadle (od 1967 členka Divadla na Vinohradech), ve filmu (*Ucho, Dáma na kolejích*), televizi (večerníčky, *Televarieté*) a v rozhlase.

(Encyklopedický slovník, 1993)

2. Bohdalová Jiřina, *3. 5. 1931, čes. herečka; od 1967 členka Divadla na Vinohradech. Představitelka celé škály komických až tragikomických postav, které vytváří se smyslem pro htnou zkratku a nadsázku. Z div. rolí: *Josefa* (M. Achard *Idiotka*), *Líza* (G. B. Shaw *Pygmalion*), *Dolly* (T. Wilder *Dohazovačka*), *Erži Orbánová* (I. Örkény *Kočíci hra*). Význ. role ve filmech (*Hvězda zvaná Pelyněk*, *Bílá paní*, *Dáma na kolejích*, *Ucho*, *Čtyři vraždy stačí, drahoušku*, *Pěnička a Paraplíčko*, *Ženy v ofsajdu*, *Jedna kočka za druhou*, *Nesmrtelná teta*). Spolupracuje s rozhlasem a televizi (večerníčky *Křemílek a Vochomůrka*, *Rákosníček*, seriály *F. L. Věk*, *Chalupáři*, *Létající Čestmír*, *Přítelkyně z domu smutku*, *O zvířatech a lidech*).

(Diderot. Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích)

3. Bohdalová Jiřina, *3. 5. 1931 (Praha), česká herečka. Po absolvování DAMU (1957) působila 1957–67 v Městských divadlech pražských, 1967–90 členka Divadla na Vinohradech. Herečka jedinečného komediálního nadání, živelné spontánnosti a zároveň i vynikajících pozorovacích schopností, které dodávají jejímu hereckému projevu přirozenost a věrohodnost. Jako úspěšná představitelka veseloherních, komických až tragikomických postav v divadle

Příloha číslo 8

Referát a recenze

Miloš Macourek: Pohádky (1971)

Moderní pohádky založené na střetání fantastična a každodenní skutečnosti
Výbor z Macourkových knih původních pohádek, poprvé vydaných v 60. letech, je sestaven z 45 textů. Názvy obvykle poukazují na obsah pohádek (*O modrém hrnci, který rád vařil rajskou omáčku, Stonožka, boty a ukradený park, O makarónech, které šly na procházku apod.*). Osou pohádkového příběhu je většinou dětská postava, zvíře či běžný předmět. Tyto postavy, zvířata a předměty jsou obdařeny nějakou vlastností, schopností nebo nevěstí, kolem které se odvíjí jednoduchý děj, v němž se spojuje všednodenní obyčejnost a nadpřirozené jevy. Mezi obojím přitom nevede zřetelná dělicí linka: mlsného Kryštůfka semele mixér; Jakub zasadí na zahrádce dědečka a vyrostle jich hned dvě stě; Barborka přijde o zuby cucáním bonbonů, protože zoubky, které nemají co dělat, se rozpočítávají a jeden vždycky vypadne; vodovod zpívá v opeře; Ivánek ztloustne, protože spolýká všechna písmenka z knížky; křeček sežere dědu Mráze a sám pak naděluje dětem; hodný chlapeček Silvestr se stane kredencí; budíky se vzbouří, protože jsou den co den za své věrné služby pohlavkovány atd. Výchovný záměr je zpravidla důmyslně skryt za humorným vyvrcholením příběhu (*O holčičce s náhradní hlavou, Julie a pečení krocani, Jak se stal kůň učitelem počtů aj.*).

(Podle Slovníku české prózy 1945–1994)

1. a) Proč je první věta referátu psána kurzívou? Co se z této věty dovídáme?
- b) Jaké informace o knize Miloše Macourka referát postupně uvádí? Navrhnete, jak by mohl být podle povahy sdělovaných informací rozdělen na odstavce.
- c) Najděte v textu přídavná jména odvozená od sloves a použijte místo nich slovesné tvary (příklad: odvozená – která jsou odvozena).
- d) Najděte v textu slovesa v trpném rodě a upravte věty tak, aby slovesa byla v činném rodě (příklad: pohádka byla napsána – spisovatel pohádku napsal).
- e) Zamyslete se nad tím, proč autor textu přídavná jména slovesná a trpný rod používá. Čeho se tím dosahuje?
- f) Napište referát o knize, kterou jste četli, případně o filmu, který jste viděli.

Referát podává souhrnnou zprávu o určitém díle, případně o určité činnosti, nejčastěji z oblasti kultury nebo vědy (např. o knize, výstavě, koncertu, divadelním představení, filmu, televizním pořadu, o odborném

článku, o uskutečněném pokusu apod.). Referát by měl **přesně a výstižně shrnout důležité rysy** předmětu, o kterém pojednává (jeho obsah, účel, dosažené výsledky).

Harry Potter a relikvie smrti

Než vyšel poslední román ze sedmidílné série příběhů čarodějnického učně Harryho Pottera, obávali se fanoušci po celém světě dvou věcí: že hlavní hrdina na závěr zemře a že autorka nezvládne finále dobře napsat. Naštěstí se tyto obavy ukázaly jako neopodstatněné. Harry svůj závěrečný souboj s Pánem zla Voldemortem přežil a závěrečný díl se nejbohatší světové spisovatelce doopravdy povedl. *Relikvie smrti* je totiž mnohem dobrodružnější, napínavější, zábavnější a čtivější než všechny předchozí knihy.

Harry, Ron a Hermiona se po šesti letech rozhodnou, že se už po prázdninách do Bradavic nevypraví. Albus Brumbál totiž Harrymu svěřil tajemství viteálů, předmětů, do nichž Lord Voldemort ukryl části své duše. Tři sedmnáctiletí kouzelníci se rozhodnou, že musí viteály najít a zničit. Jedině poté totiž může být konečně Pán zla zabit. V průběhu pátrání jim ministr kouzel předá dary, které jim Brumbál odkázal: zlatonku, zatemňovač a knížku kouzelnických pohádek. Ta je nakonec zavede na stopu legendárních relikvií smrti. Jenomže dřív než se přátelé vydají na svou výpravu za viteály, se stane to, co se už od šestého dílu dalo očekávat – padne ministerstvo kouzel a jeho zaměstnanci a všichni kouzelníci v Británii se dostanou pod nadvládu Vy-víte-koho...

Už na začátku série Joanne Rowlingová prohlásila, že náročnost knih bude stoupat s Harryho věkem. Svůj slib skutečně dodržela. Pro útlocitnou duši mladšího čtenáře bude možná pěkným šokem, že v průběhu děje umírá několik klíčových postav z předešlých románů. Zajímavý je také vývoj některých záporáků. Pozoruhodně destruktivně se autorce podařilo vykreslit hlavního představitele zla a jeho přísluhovače. Zatímco v mnoha jiných knihách se občas čtenáři stane, že se ztotožní víc se zloduchy než s kladasy, v této mu to rozhodně nehrozí. Po přečtení *Harryho Pottera a relikvií smrti* nezbývá než konstatovat, že se jedná o vynikající finále skvělé literární série.

(Podle časopisu Pevnost)

Joanne Rowlingová čti [džoun roulingová]

2. a) Shrňte v několika bodech obsah jednotlivých odstavců recenze.
- b) Které části recenze informují o ději knihy?
- c) Co se dovídáme o autorce románu?

Příloha číslo 9

Příprava: 8.B – Sloh: výklad

-pozdrav, kontrola

-článek: výklad:

Slunce je jednou z mnoha miliard hvězd naší Galaxie. V porovnání s ostatními hvězdami je nadprůměrné velikosti (průměrná hmotnost hvězd je odhadována na polovinu hmotnosti Slunce). Jeho poloha v naší Galaxii není nijak výjimečná. Slunce obíhá okolo středu Galaxie ve vzdálenosti 25 000 - 28 000 světelných let od jejího středu (asi v 1/3 průměru disku Galaxie). Oběh trvá přibližně 226 milionů let. Průměr Slunce je 1 384 640 kilometrů, tedy přibližně 109krát více, než průměr Země.

- poznámky

- napsat výklad: památka UNESCO

Příloha číslo 10

Co všechno umí světlo

Světlo nám umí ukázat obrazy. Díky jeho dopadu do našich očí, díky jeho odrazu od různých předmětů jsme schopni vidět svět. Kdyby nebylo světla, žili bychom jen v tmu. Nedokázali bychom rozemknout bariéry, odsítny, ani předčítat. Světlo se dokáže dělit do barevného spektra. Od červené, až po fialovou. Také může díky vlněnému pohybu vidět svůj vlastní odraz v zrcadle. ~~Světlo~~ Šíří se neuvěřitelnou rychlostí 300 000 km/s. Kdyby někdo z lidí dokázal cestovat takhle rychle, už by bylo hodně snažší. ~~Pro~~ Třeba bychom mohli i cestovat na jiné planety. Kdo ví? 4

Když když někdy přechází zobrazení a paprsky jsou
přímky, za průchodem se vytvoří stín. To díky tomu,
že se světlo šíří přímočaře. Takže vzniká chybění,
nebo nějak zatmění. Kvůli jeho rovnému šíření pozorujeme
např. zatmění Slunce. To nastává v případě, když
Měsíc brání přímku světla na Zemi. **B** Vytvoří se
stín a my nemůžeme přes Měsíc Slunce vidět. Je
to také i v opačném případě, při zatmění Měsíce.
To zase nastane kvůli tomu, že při dopadu světla na
Měsíc. ~~Vzniká~~ Díky velikosti planety se vytvoří
stín, který překryje úplně celý Měsíc. Tak
pádá se nepozorovatelný.

My ale můžeme světlo línou. Například pomocí
zrcadel a nebo čoček. ~~Je to~~ Čočky rozdělují
na dvě skupiny - ^{spojky} ~~spojky~~ v rozptylu. Každá má něco
jiného. Rozptylka např. dává paprsky rozdělují od sebe.
Spojka je zase naproti všechny sněží do jednoho
bodu - ohniska.

30

(Pb.) plah + 10 b. B

Příloha číslo 11

Jiřího a přijmení

Co všechno umí světlo

Světlo umí všechno, co potřebujeme. K práci, učení, ale i k životu. Příkladem je Slunce. Slunce je ráž živý zdroj světla, který nemůžeme nikdy vypnout. Stejně, tak Měsíc, jsou ale i zdroje, co lze vypnout. Najdeme je v domácnosti, ve dne i v noci. Je velice pálivé a nesmíme na něj ~~sáhnout~~. Na světlo můžeme sáhnout, jako třeba na zářivku. Zato na světlo Slunce se nemůže. Čím to asi bude? Nejenom tím, že se k němu nedostaneme, ale spálili bychom se. Na tom ale nezáleží. Každý má jiný důvod či teorii. Pojďme se kouknout, jaké máme ty drčky světla a co dokážou. Máme červené

Světlo nebo fialové. Podle toho, jak si předstevíme.
~~světelné~~ světelné jevy jsou pozorovatelné, kdyby se dítě někdo
přesvědčit může. Rozlišujeme plyn světelných jevů.
Lom světla, který dělíme na dva typy, a lom od lednice
by lom kř kolmici. Dále se umí odvožet, že to lokový
světelný jev, co si dělá, co chce a nikdo mu neporadí.
Abych to shrnula, světlo je potřeba k celému našemu
životu.

(6b.) dok + 6b. B

Neplněný požadavek 25 v.
Chybné řešení myšlenek do log. celku,
do odstavců.

Příloha číslo 12

Co všechno umí světlo

Teprve si musíme položit otázku. Co je světlo? Jak vypadá? Teprve až pak se pokusíme zjistit, co všechno umí světlo. Takže světlo je proudění fotonů (světelných částic) se zdroje. Světlo pole dopadá na předměty. Díky tomu je nám například vidíme. Zdroj světla může být žárovka, lampa nebo slunce. Světlo může vzniknout jen v případě, že bude spalovat nějakou energii. Ale to jsem trochu odbočil.

Podívej se spíše do křivky, co všechno

umí svítlo. Možná si to nemyšlíte, ale
dělá svítlo je to všechno. Všechno co
můžeme pozorovat. Tělo, domy, města,
státy, svítadla, žemí, měsíc, žurnál, slunce,
souhvězdí, galaxie i vesmír. Bez svítla
by nebyla nic. Žádný život. Žádní lidé
by neexistovali, protože by se nemohly
rozvíjet. A žít by se nemohlo, svět
by se udušil, protože by nebylo živých, kteří
spokojeně žijí, žijí a vydechují
svět živostí. Takže jsme se dovedli, že
světlo může být život. Ale co dál?

☞ Dale umí rozsvítit například vánoční
stromček. ☞ Jde by asi o výhled nebo
vánoční stromček bez svítadel nebo
bez svítek. Já si myslím osobně si
myšlím, že smutně. A vánoce mají být
světly, láskou, pohody a radostí. Světlo lásky
umí žít. Světlo se dnes využívá také
člověk. Člověk třeba do log. celku, do celku.

Polucievání slabové práce
z ~~intenzivní~~ symposiády z českého
jazyka.

ne slabší. Některé měřili
si kupují laserová dioda. Na
interaktivní tabuly světlo
promítá projektor. Pro sluchově
postihované se využívají různé
světelné pomůcky. Světlo může,
ať se to zdá nemožné, nám
~~může~~ měnit povahu a vnímání
okolního světa. Když na
nás svítí bílé světlo, máme
problémy usnout. Ale když na
nás svítí červené světlo tak
nás pomalu uspává. Světlo
může navozovat atmosféru
na koncertech. Světlo může
slušovat. Pro nás neviditelné
~~světlo~~ zachycují světla ale
může být i neviditelné.
Například ultra UV světlo.

Je ale světlo nám může
i škodit. Například již zmínované
~~gamma~~^{UV} záření nebo gama záření.
Takže aby člověk si to zapamatoval.
Létko může být usítkované i
škodlivé, pohledné i nepohledné,
viditelné i neviditelné. Krásné,
ale i ošklivé. Druhá světlo
může sdílet, co vidíme.

Pl. slab + Pl. B